

Academia Bârlădeană

Anul XXIX, 3(96), Trimestrul 3, 2024

Revistă editată de
Societatea literar-culturală
Academia Bârlădeană

Președinte de onoare:

C. D. Zeletin

Președinte: Elena Monu

DOSOFTEI - 400 DE ANI DE LA NAȘTERE

...De te-aș uita, țară svântă,
Atuncea să-mi vie smântă,
Și dreapta mea să uite
A schimba viers în lăute!
Și să mi să prinză limba
De gingini, jelindu-mi scârba,
De te-aș mai putea uita-te,
Ierusalim cetate,
Nainte de nu te-aș pune
În pomene-n zâle bune.
Să nu uiț, Doamne svinte,
De Edom ce-au zâs cuvinte
Svintei cetăț împotrivă,
Cu rău din gură zlobivă :
„Răsâpiți-i zidiuri nalte,
Deșertaț de bunătate!”
Tu, fată vavilonească,
Răul va să te tâlnească!
Va fi ș-acela-n ferice
Ce-ț-va veni să te strice,
Că ți să va-ntoarce darul,
Cum ne-nchini tu cu păharul,
Când cuconii tăi de ziduri
Vor zdrobi-i ca nește hârburi.

CUPRINS

• Dosoftei - 400		• Istoriografice		• Cronică de carte	
Pr. Nicolae Dascălu , <i>Sfântul Ierarh Dosoftei (1624-1693), păstor misionar și mare cărturar al neamului românesc</i>	3	Costin Clit , <i>Un sat de pe valea Bogdanei - Rădești de la Eustatie Dabija la Ion Palade vel spătar</i>	11	Lina Codreanu , <i>Urbea Hușilor, dincolo de timp</i>	23
• Numele Poetului		Elena Monu , <i>Morminte istorice în Cimitirul Eternitatea din Bârlad</i>	14	Ioana Dor , <i>Duduridu, o invitație la magia unei proze valoroase</i>	25
Lucian Vasiliu , <i>Adnotare - în chip de legendă</i>	5	Gheorghe Gherghe , <i>Două sate Măscurei din ținutul Tutova</i>	15	Roxana Galan , <i>Cum poți să trăiești poezia lui Lucian Vasiliu</i>	26
• In memoriam		• Academia Bârlădeană - rememorări		Gruia Novac , <i>Un alt fel de a gândi lumea</i>	27
Elena Popoiu , <i>Serghei Coloșenco așa cum ne-a fost...</i>	6	<i>Zoe și George Tutoveanu</i>	16	• Eseu	
Gruia Novac , <i>...Mi-a murit Serghei Coloșenco!</i>	7	• Un poem de...		Ștefan Amariței , <i>Ion Barbu - entropie și antropie în poemul După melci</i>	29
Ion Todor , <i>Serghei Coloșenco</i>	7	Perpessicius , <i>Septembrie</i>	18	• Istoria limbii	
Ghiță Cristian , <i>Un nume pentru memorie: Serghei Coloșenco</i>	7	• Poezie, numește-mă!		Teodor Oancă , <i>Istoria numelui la români - Din antroponimia românească</i>	30
Elena Popoiu , <i>Mircea Coloșenco</i>	8	Simion Bogdănescu	18	• Traduceri	
Otilia Vîrvorea , <i>Domnului diriginte Aristotel Pilipăuțeanu, profesor de limba română, „cu soartă de aristocrat și sclav al literelor”</i>	9	Marius Chelaru	19	Petru Dimofte , <i>Jorge Luis Borges, Stephen Crane, Marjorie Wilson, George Edward Woodberry</i>	32
Aristotel Pilipăuțeanu , <i>Rafinamentul gustului</i>	10	Ioana Dor	20	Viața Academiei	33
		Adrian Voica	20		
		Gabriela Ana Balan	21		
		Georgeta Popovici Strat	21		
		Viorel Dinescu	22		

CASETA GÂNDURILOR GNOMICE

- ... ceea ce este mai important în vârsta crudă nu poate fi reconstituit fără forțarea, dinspre vârsta adultă, a fortificațiilor care împrejmuesc linia de centură, oricât de vagă, a copilăriei, spre punctul zero, unde sufletul este pur și ambianța fără neguri.
- ...vârstele sunt realități concrete și majore, purtând în ele schița suavă, minoră și uneori neobservabilă a tot altei vârste care, mai mult sau mai puțin, trăiește criptic și se manifestă arbitrar.
- Statul de vorbă face bine sufletului, îl depliază, îl catifelează, îl aerează. E viața șoaptei și îngăduința oftatului neauzit. Statul de vorbă, acesta de care vorbesc, e selectiv, deci e tânăr: nu se poate țese între oricine. Prin el, omenirea din om se fortifică și se extinde, tensiunile își pierd graiul și scad, iar interlocutorii intră în starea fundamentală care i-a creat. Și au fost creați buni.*

C.D. ZELETIN

* Extrase din *Dada & Dada*, ultimul său manuscris, în curs de tipărire la Editura Sfera.

PR. NICOLAE DASCĂLU*

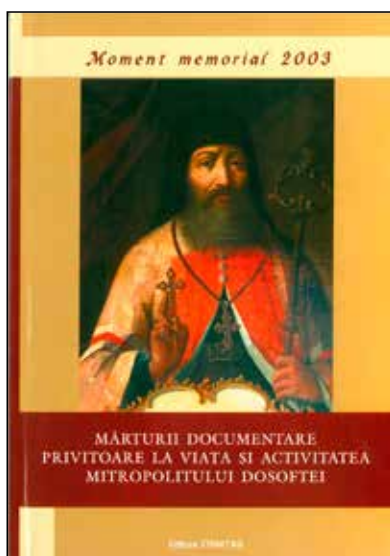
SFÂNTUL IERARH DOSOFTEI (1624-1693), PĂSTOR MISIONAR ȘI MARE CĂRTURAR AL NEAMULUI ROMÂNESC

La 400 de ani de la nașterea unuia dintre corifeii culturii noastre creștine în veșmânt de limbă românească, Sfântul Mitropolit Dosoftei al Moldovei, alături de tezaurul cărților tipărite și al manuscriselor păstrate în colecțiile speciale ale marilor biblioteci avem numeroase scrieri referitoare la viața și activitatea lui. Părintele Academician Mircea Păcurariu citează în *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. 2, Iași, 2006, precum și în *Dicționarul Teologilor Români*, Editura Andreiana, Sibiu, 2014, ediții critice ale operelor dosofteiene, dar și articole care investighează aspecte necunoscute sau interpretate diferit din viața celui care a continuat în chip strălucit lucrarea începută de Sfântul Ierarh Varlaam la Iași, în 1643, prin *Cartea românească de învățătură*. Remarcabile sunt și lucrările: *Dosoftei 1624-1693. Bibliografie*, București, 1974; *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*, București, 1979. Dar sunt multe articole, studii și cărți mai aproape de anii noștri, care arată că personalitatea „blândului și smeritului” ierarh se aseamănă unui diamant, care fascinează din diferite direcții de cercetare. Despre mitropolitul Dosoftei al Moldovei scriu nu doar ierarhi și teologi, dar, cu aceeași pasiune, îi consacră studii și analize lingviști și filologi, istorici și diplomați, experți în relații internaționale.

Am avut șansa să fiu aproape de unul dintre cei mai buni cunoscători ai culturii noastre vechi, profesorul de fericită memorie N.A. Ursu de la Iași, expert în Dosoftei și renumit prin acribia științifică a studiilor sale. Am colaborat la revista mitropolitană de la Iași și am lucrat ca ucenic al distinsului profesor la volumul *Mărturii documentare privitoare la viața și activitatea Mitropolitului Dosoftei*, publicat la Editura Trinitas, în anul 2003, cu un cuvânt-înainte al mitropolitului Daniel al Moldovei și Bucovinei, intitulat „Sfințenie și cultură”. De aceea, cele douăsprezece capitole ale cărții sunt ca un fir al Ariadnei pentru a călători într-o lume complicată pentru omul de astăzi, cea a oamenilor, cărților și manuscriselor din secolul al XVII-lea.

S-a născut la Suceava, în familia Barilă, în anul 1624, părinții săi fiind Leontar (Leontie) și Misira. La botez a primit numele Dimitrie. Despre originea etnică a neamului său s-au emis de-a lungul timpului ipoteze variate, cum aveau să fie, mai târziu, și despre Cantemir, Eminescu sau alte mari personalități. Hasdeu trimitea în *Etymologicum...* la rădăcini ale unor nume de familii macedoromâne, Iorga către greci, alți cercetători către origini slave. Pe linie paternă cercetătorii identifică origini transilvănene. Cert este că, în toate scrierile sale, Dosoftei afirmă conștiința că este român. Într-o traducere a *Vieții Sfântului Luca*, ms. 34 de la Biblioteca Academiei Române, citim despre diferitele numiri date românilor de alte

popoare și concluzia: „Rusii și leșii ne dzic volohi, lătinii vlahi, grecii încă vlahi ne dzic. Că acești *români* a noștri să despart pre trii scaune: Moldova, Țara Muntenească și Ardeal. Mai este încă una alătore cu Țara Grecească; să află în graiul lor de mare treabă cuvinte. Nu divi (nu te mira n.n.), iubite cetitoriule, că aflând de rumâni aice, i-am scris, de vreme ce-i pomenește istoria”.

A învățat carte la Colegiul vasilian din Iași, întemeiat în 1640 la Mănăstirea „Sfinții Trei Ierarhi”, apoi a urmat studii umaniste și de limbi la Școala Frăției Ortodoxe din Lemberg (Liov). Astfel încât, înainte de călugăria la Pobrata, în 1648, avea trăsăturile descrise de Ion Neculce în *Letopiseșul* său. Știa tânărul monah român Dosoftei, pe lângă limbile „sacre” greacă și latină, slavonă, polonă, rusă și ruteană. Chemat la demnitatea episcopală în 1658, a păstorit puțin timp la Huși, apoi, între 1659-1671, la Roman, unde a lucrat la versificarea psalmilor și la traducerea textelor sacre în limba română. În acei ani a verificat și traducerea Vechiului Testament făcută de Nicolae Milescu Spătarul la Constantinopol, în anii 1661-1665, când era reprezentant al domnitorului muntean Grigore Ghica la „sublima Poartă”. Textul va intra în Biblia de la București, tipărită în 1688.

Anii cei mai rodnici din punct de vedere misionar și cultural, dar și în privința necazurilor și încercărilor sunt cei din anii cât a fost mitropolit al Moldovei (1671-1674 și 1675-1686). În această perioadă s-au tipărit cărți fundamentale pentru misiunea Bisericii și, implicit, pentru cultura românească: *Psaltirea în versuri*, Uniev, 1673, cu peste 500 de pagini și 8634 versuri (împreună cu *Acatistul Născătoarei de Dumnezeu*); *Dumnedziasca Liturghie*, Iași, 1679, ediția a II-a, Iași, 1683; *Psaltirea de-nțăles*, Iași, 1680 (text paralel slavon și român); *Molităvnic de-nțăles*, Iași, 1683 (după prefață are un *Poem cronologic despre domni Moldovei*, cu 136 versuri); *Parimiile preste an*, Iași, 1683 (cu *Poemul cronologic* puțin modificat); *Viața și petrecerea svinților*, 4 volume, Iași, 1682-1686. Mitropolitul român era animat de zelul misionar că sfințele cărți trebuie traduse în limba înțeleasă de popor. În prefața *Dumnezeieștii Liturghii* din 1679, el scrie: „Din cât S-au îndurat Dumnedzău de ne-a dăruit mila Sa, dăruim și noi acmu deodată acest dar limbii românești, svânta Liturghie, scoasă pre limba rumânească de pre elinească, de laudă lui Dumnedzău să-nțălegă toț cari nu-nțăleg sârbește sau elinește. Carea priimind ca un odor cel mai scump ceresc, pre Dumnedzău să lăudaț, și pre noi la svânta rugă nu uitareț, și fiț sănătos”.

Doar *Psaltirea în versuri* e tipărită în Polonia, în timpul refugiului de după bătălia de la Hotin dintre polonezi și turci, din 10 noiembrie 1673. Celelalte s-au imprimat la

Iași, după organizarea vechii tipografii și modernizarea cu tiparnița dăruită de patriarhul Ioachim al Moscovei în 1679. Istoria culturii consemnează și multe lucrări ale lui rămase în manuscris: unele din anii tinereții monahale, altele din exilul polonez, anii 1686–1693. Oștile lui Jan Sobieski, la retragerea lor din calea turcilor, în toamna anului 1686, l-au dus și pe mitropolit în Polonia, împreună cu documentele și odoarele Mitropoliei, între care și moaștele Sf. Ioan cel Nou de la Suceava. În anii exilului la castelul Stryi a lucrat intens la traduceri și scrieri noi, dar nu a mai putut să tipărească niciun rând. A viețuit în lipsuri mari, umilinte nedrepte și presiunea uniților de a-și părăsi credința. A rămas ortodox până la moarte, în ziua de 13 decembrie 1693. A fost înmormântat sub pridvorul bisericii *Nașterea Domnului* din Zolkiev (astăzi Nesterov, în Ucraina). Trupul său s-a dat pământului din pribegie, dar sfințenia vieții și înfăptuirile sale cărturărești rămân pe veșnicie parte a sufletului românesc.

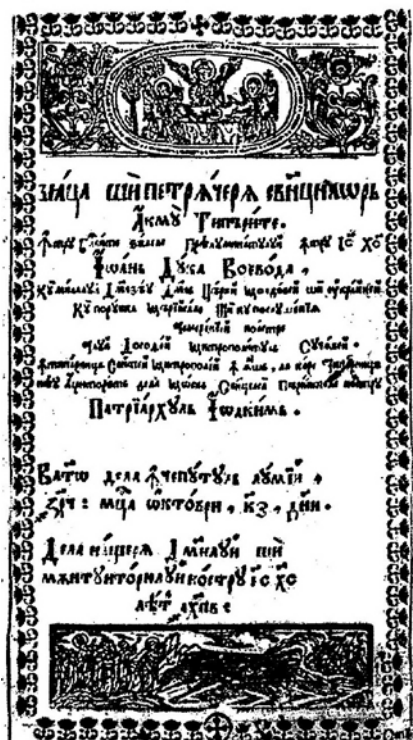
Mitropolitul Dosoftei este primul nostru poet național, primul versificator al Psaltirii în tot Răsăritul ortodox, primul traducător din literatura dramatică universală și din cea istorică românească, primul traducător al cărților de slujbă în Moldova, traducător din literatura patristică și postpatristică, ctitor de limbă românească. Studiile privind tehnica prozodiei din *Psaltirea* versificată arată geniul poetic al cărturarului monah, îmbinat cu nevoița de orfevru al stilisticii limbii române, locul lui Dosoftei fiind „în sferile înalte ale poeziei naționale, pe care el însuși a întemeiat-o, plasând-o dintru început la un nivel remarcabil” (Mihai Dinu, *„Bătrânul poet dintâi”- incursiune în poezia și poetica dosofteiană*, Editura Academiei Române, București, 2007, p. 277). La rândul său, din perspectivă estetică, Nicolae Manolescu afirmă: „Dar nu este la Dosoftei numai efort tehnic, ci și o calitate deopotrivă de extraordinară a scriiturii, pe o gamă care cuprinde suavul, grotescul, delicatețea, vigoarea, muzicalitatea, plasticitatea, solemnitatea, pamfletul, rugăciunea, hula, sfiosul, sentențiosul, plângerea ori bucuria. A străbate Psaltirea echivalează cu o călătorie printr-o țară a minunilor poetice” (*Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură*, Editura Paralela 45, Pitești, 2008, p. 33). *Psalmul 136* versificat de Dosoftei este doar una dintre minunile poetice ale literaturii noastre:

La apa Vavilonului,
Jelind de țara Domnului,
Acoló șezum și plânsăm
La voroavă ce ne strânsăm,
Și cu inemă amară,
Prin Sion și pentru țară,
Aducându-ne aminte,
Plângeam cu lacrimi herbinte.
Și bucline ferecate
Lăsăm prin sălci aninate,
Că acoló ne-ntrebară
Aceia ce ne prădară
Să le zăcem viers de carte
Într-acea streinătate,
Ca-n svânt muntele Sionul
Cântări ce cântam la Domnul.
Ce nu ni să da-ndemână
A cânta-n țară streină.
De te-aș uita, țară svântă,
Atuncea să-mi vie smântă,
Și direapta mea să uite
A schimba viers în lăute!
Și să mi să prinză limba

De gingini, jelindu-mi scârba,
De te-aș mai putea uita-te,
Ierusalim cetate,
Nainte de nu te-aș pune
În pomene-n zăle bune.
Să nu uif, Doamne svinte,
De Edom ce-au zăs cuvinte
Svintei cetăț împrotivă,
Cu rău din gură zlobivă :
„Răsâpiț-i zidiuri nalte,
Deșertaț de bunătate!“
Tu, fată vavilonească,
Răul va să te tâlnească!
Va fi ș-acela-n ferice
Ce-ț-va veni să te strice,
Că ți să va-ntoarce darul,
Cum ne-nchini tu cu pâharul,
Când cuconii tăi de ziduri
Vor zdrobi-i ca nește hârburi.

Cărturar fondator al culturii naționale, mitropolitul Dosoftei a rămas în istoria bisericească drept un mare arhiepiscop de suflete, un mărturisitor al dreptei credințe și un model de viețuire creștină prin cultură. Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române l-a trecut în rândul sfinților, în anul 2005, cu data de prăznuire 13 decembrie, ziua mutării sale la veșnicie. Opera sfântului ierarh așteaptă să fie citită și cunoscută de tinerele generații, iar autorul poate fi chemat în rugăciune împreună cu sfinții pe care i-a iubit și cărora le-a scris viețile în limba noastră cea română, „...că Dumnezău Svinția Sa nice un neam de rodul omenesc pre pământ nu lasă nepartnic de darul svințenii Sale, ce preste toț au tins mila Sa ș-au deșchis tuturor ușe de spăsenie”.

*Părintele Nicolae Dascălu este consilier patriarhal, directorul publicațiilor *Lumina*, coordonatorul Centrului de Presă *Basilica* și preot paroh la Parohia Zlătari, București

Dosoftei, *Viața și petrecerea Sfinților*, pagina de titlu

LUCIAN VASILIU

ADNOTARE - în chip de legendă -

Am cunoscut puțini poeți contemporani (sic!) dedicați celor aflați la început de drum literar. Între ei, susținători de rubrici „Poșta redacției”: Ana BLANDIANA, Geo DUMITRESCU, Emil BRUMARU, Ioanid ROMANESCU.

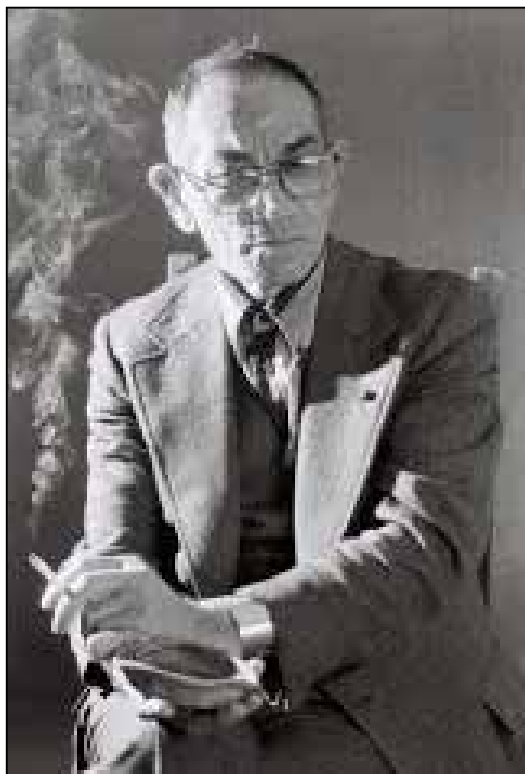
În mod special, îl invoc acum pe Cezar IVĂNESCU, poetul celebrului volum „La Baaad”, cel care a coordonat, decenii, cenaclul NUMELE POETULUI, cu doar insignifiante întreruperi. Începutul a fost în Bucureștii anilor 1970; finalul, în anii 2000, ai urbei Iași, cu amintirea sacră a celebrului cenaclu maioreșcian JUNIMEA.

Instituția, am spune, NUMELE POETULUI, s-a desfășurat sub egida Uniunii Scriitorilor, a revistei „Luceafărul” (unde Cezar IVĂNESCU a fost redactor, până la ruptura din decembrie 1989), a Muzeului Literaturii din Iași, a cotidianului „Ziua literară” (un scurt timp).

Din 1994, Cezar IVĂNESCU a mutat Atelierul literar în Iași, găzduit fiind de Casa junimistului Vasile Pogor – sediu al Muzeelor literare din urbe și din județ. Secretară a fost Camelia Leonte, alternând cu poetul

Marian Drăghici.

Cenaclul a rezistat până spre finalul vieții amfitrionului Cezar IVĂNESCU (1941–2008).

Dintre cele 5 greve ale foamei (1960, 1983, 1986, 1990 și 2007/8), cea din anul 1986 a fost semnul de protest al lui Cezar IVĂNESCU față de autoritățile care au interzis întrunirile incomode.

Ultimele reuniuni explozive s-au desfășurat în principal la sediul administrativ de la MLR, respectiv în spațiul, restaurat, al Galeriilor de artă „Pod Pogor - Fiul”, invitate fiind personalități din toate generațiile și spațiile culturale.

Între participanți, cum consemnează invitația-document de acum, și poetul botoșănean-bârlădean Cristian SIMIONESCU, laureatul Premiului Național EMINESCU în anul 2010. Cezar IVĂNESCU fusese laureat al anului 2000.

Doi excepționali prieteni, spirite de elită. Și aceste succinte și duioase reconstituiri de toamnă zurlie.

ValeaLU de Iași

UNIUNEA SCRITORILOR DIN ROMÂNIA

vă invită

vineri, 18 martie 2005, ora 18.00

Galeriile de artă „Pod Pogor-fiul”

la

CENACLUL UNIUNII SCRITORILOR

Serie nouă, ediția a III-a

Citesc poezie:

Cristian SIMIONESCU (în lectura actorului Petru CIUBOTARU)

Carmelia LEONTE

Nicușor DARABANĂ

Invitat de onoare:

Dan MANUCA

Președintele cenaclului: Cezar IVĂNESCU

Secretar: Marian DRĂGHICI

Intră cine vrea, rămîne cine poate!

Doi oameni de litere reputați ne-au părăsit în această vară, la doar trei săptămâni distanță unul de celălalt: după ce Bârladul trăise șocul despărțirii de **Serghei Coloșenco**, am primit vestea stingerii din viață a fratelui său, **Mircea**. Dacă nu ne-ar fi teamă de clișee, am numi trista întâmplare: plecarea împreună a doi frați Coloșenco, uniți pe viață de harul pentru litere și regășiți în veșnicie.

SERGHEI COLOȘENCO AȘA CUM NE-A FOST...

Nu eram deloc pregătiți pentru un rămas bun.

Dar așa a fost să se întâmple...

L-am sărbătorit, la aniversare, în februarie, dedicându-i pagini în primul număr pe anul 2024 al *Academiei Bârlădene*:

Serghei Coloșenco a investigat orice domeniu care îi putea oferi chiar și o pietricică pentru templul ridicat, (nu doar) rebusistic, lui Eminescu. Bunăoară, o emisiune de radio de altădată, la care a putut audia de mai multe ori vocea lui Sadoveanu recitând „Sara pe deal”. Încântător, exclama Serghei! (Aristotel Pilipăuțeanu)...

*Profesorul Serghei Coloșenco, deși nu și-a dorit să fie un cercetător – întru rebus și nu numai – aprofundează temele cu atâta seriozitate și profesionalism încât, în lumea știută **temeinic de el, a devenit model; dar un model mereu proaspăt, mereu nou, mereu altfel... Tot ce scrie, tot ce compune Serghei Coloșenco, toate acestea, dar și altele care curg din tezaurul său enciclopedic, sunt un cadou oferit tuturor celor serios alfabetizați, dar și rezonează cu inteligențele adevărate... Anul acesta, 2024, s-a îmbogățit cu încă alte cărți dedicate de Serghei lui Mihai Eminescu. El, Serghei Coloșenco, merită să fie citat alături de eminescologi ređutabili ai neamului nostru. Domnia-Sa îl actualizează, în fiecare an, pe Mihai Eminescu, uneori în litera sa, dar, de cele mai multe, în spiritul său. Iar dincolo de encomioanele pe care le-ar merita, Serghei Coloșenco este Omul care știe să dăruiască: cu dezinvoltură, cu dragoste, cu pricepere adâncă și continuă... (Gruia Novac)***

Cinci luni mai târziu, trebuie să citim și să cităm aceste verbe la timpul trecut...

Și să-l omagiem, printr-un *In memoriam*, pe:

Serghei Coloșenco, autorul a 8.000 de careuri și peste 1.000 de probleme de enigmistică apărute în zeci de ziare, reviste, almanahuri, plachete, publicații ocazionale... Al unei opere de publicist, cu zeci de articole, anchete, știri, recenzii, poezii și, la fel de importante, lucrări elaborate împreună cu fratele său, Mircea Coloșenco.

Serghei Coloșenco, neliniștitul nevindecabil, cu mintea veșnic aprinsă.

Serghei Coloșenco, cititorul inepuizabil, profund și continuu al lui Eminescu: în februarie, a încheiat volumul 15 al ciclului pe care i l-a dedicat. Nu a dorit să treacă cu numerotarea dincolo de vârsta plecării din viață a poetului, așa că a decis să numească *Eminescu 39* întreg ciclul, numerotând doar volumele...

Serghei Coloșenco, maestrul încifrărilor atâtor autori clasici – de la Costache Conachi, Vasile Alecsandri și Creangă, la Caragiale și Mihai Codreanu. Și, necontenit, Mihai Eminescu...

Serghei Coloșenco, care s-a angajat de mulți ani, fără să ezite, în munca de redactor: a fost, vreme de 29 de ani, încă de la primele numere, redactor-șef al revistei *Academia Bârlădeană*; redactor-șef al revistelor rebus *Labirint* și *Crypto*, coordonator al revistei *Viața noastră*, editată de CARP Bârlad, oferind spre publicare careuri multor publicații. „Vă mulțumesc pentru că l-ați înțeles, l-ați apreciat și iubit...”, scria Mircea Coloșenco, pe 19 iulie, în ziarul *Vremea Nouă*, subliniind că, în pofida stării fizice, fratele său și-a creat, prin talent și muncă asiduă,

un nume și un prestigiu de necontestat. A ajuns la 80 de ani, bolnav, dar cu mintea sclipitoare și cu o dispoziție mereu optimistă. A fost bun și tolerant cu semenii, lecție învățată de la părinți. Un complex de informații, idei ingenioase și subtile: așa s-au plămădit careurile sale, care i-au conferit, în 2005, titlul de cel mai bun rebusist al țării...

Toate, într-o singură viață!

Am avut o colaborare fără nor cu redactorul nostru șef: consonam, ne completam și nu este exagerat a spune că era o bucurie să lucrezi cu Sergiu Coloșenco. Chiar dacă nu-l întâlneam în carne și oase, ne zâmbea mereu prin voce interlocutorul optimist, transmitător de optimism și curaj pentru toți cei care au dorit să-i fie colaboratori, pe care i-a descoperit, i-a atras, i-a evaluat cu tact și finețe, i-a fidelizat...

Încă nu vedem o revistă *Academia Bârlădeană* fără numele Serghei Coloșenco în caseta de pe coperta IV!

Elena Popoiu, în numele Colegiului de redacție

...MI-A MURIT SERGHEI COLOȘENCO!

Obișnuit cu durerea, după pierderea atâtor dragi din familie și din universul colegial-intim în care am trăit și trăiesc, o las să se manifeste și strig stins (**Lui** nu i-ar fi plăcut să urlu!): **Mi-a murit Serghei Coloșenco!**...

De-a lungul și de-a latul LUMII, de la-nceputul ei și, probabil, până hăt!, mai toate „lucrurile” naturale au devenit banale, fie prin mulțimea lor, fie prin atenția pe care, din obișnuință, le-am dat-o. Dar, Serghei, socotind-o, la rându-i, „banală”, a înlocuit Moartea cu propria Viață, căreia i-a dat sens și rost, refuzând orice i-ar fi putut veni „de-a gata”, opunând-o Doamnei în negru, căreia i-a reproșat, zeflemisind-o, sărăcia inițiativei și falsul zel.

Serghei Coloșenco, adept al credinței raționale într-un principiu unificator, a construit un imperiu al cercetării serioase și permanente, care – cu ajutorul rebusului clasic, (re)animat prin zecile de forme și formule – să vină în ajutorul semenilor... Prin perseverență și talent!

Viața lui a căpătat, astfel, valoare, mai cu seamă că Mihai Eminescu a devenit izvorul pe care, Serghei, explorându-l, i-a valorificat bogăția și frumusețea. Și așa a evidențiat și preocuparea de istoric literar. Proiectul lui, care ținea realizarea a 39 de Cărți cu opera lui Eminescu, cu titlu generic EMINESCU 39, a ajuns doar la a 15-a carte, din pricini... „ezoterice”!

Ceea ce a impresionat la Serghei Coloșenco a fost atitudinea estetică, ușurința cu care ajungea la sublim, la frumosul cuceritor. De aceea revistele scoase la el și cărțile întocmite și editate impresionau. Pentru Serghei cărțile erau rațiunea vieții; altfel n-ar fi reușit să-și mențină – ca un ecuson imperial prins la rever – aprecierea de rebusist de podium național și de profesor neuitat de generații de elevi. Cu gândul la Eugen Lovinescu, „plagiindu-l”, voi spune că Serghei Coloșenco a „literaturizat bățile inimii”.

Peisajul cultural-spiritual al Bârladului va fi mai sărac prin plecarea *Dincolo* a profesorului și cercetătorului **Serghei Coloșenco**; iar nouă, celor care l-am cunoscut, ne va fi dor de fața lui blândă, cu ochii mereu surzătorii. Îi vom căuta „urmele” și, găsim-le, le vom însemna cu o lumânare, cu o floare, ori cu un gând...

Dumnezeu să-l aibă în paza Lui!

Vineri, 19 iulie 2024, Bârlad

Prof. **Gruia NOVAC**

SERGHEI COLOȘENCO

Vestea morții profesorului Serghei Coloșenco a căzut ca un trăsnet pentru toți cei care l-au cunoscut, citit, sau i-au fost în preajmă. Nu ne-am văzut față în față niciodată, dar vorbeam la telefon aproape săptămânal și ne citeam reciproc tot ceea ce scriam, așa că dialogurile consistente și păreriile aproape comune ne-au apropiat foarte mult. Dânsul dorea să viziteze Ardealul, în special Alba Iulia, Blajul și Sebeșul, iar eu Bârladul și Vasluiul. N-am reușit niciunul să ne realizăm visul. Cu toate acestea, am devenit foarte buni prieteni, colaborând fiecare la revista (în cazul lui, la revistele) pe care le conduceam.

Serghei se născuse la 10 februarie 1941, în comuna Căinari din județul Tighina, în Republica Moldova, într-o familie de cadre didactice. Gimnaziul și liceul le face la Bârlad, iar facultatea (Filologie, română-franceză) la Iași. Este coleg de liceu cu Cezar Ivănescu, debutând amândoi în „presa mare” în ultimul an de liceu, în același număr din „Flacăra Iașului”, unul cu rebus, celălalt cu poezie. S. Coloșenco a scris și eseuri, și poezie, însă adevărata pasiune a fost activitatea rebusistică, cu tematică inspirată din literatură, muzică, pictură, film, etc. A realizat de-a lungul vieții peste 2000 de careuri și peste 2500 de probleme de enigmistică publicate în peste 100 de ziare și reviste, fiind considerat cel mai prolific rebusist.

Era un om optimist, vesel și șugubăț, care obișnuia să spună: „Eu, spre deosebire de alții care scriu numai pe orizontală, scriu și pe verticală”.

A fost publicist, editor al câtorva reviste (*Crypto*, *Academia Bârlădeană*, *Viața noastră*) și a condus editura „Sfera”.

Moartea lui lasă un gol imens, nu numai în amintirile prietenilor, ci și în rebusistică și în literatura română.

Que Dieu ait son âme !

ION TODOR

Prag de lume, Revistă de Cultură, Artă și Știință,
Alba Iulia, august 2024

UN NUME PENTRU MEMORIE: SERGHEI COLOȘENCO

În galeria oamenilor de cultură ai orașului Bârlad rămâne înscris și numele lui Sergiu Coloșenco, omul, profesorul și, mai ales, rebusistul, unul dintre cei mai valoroși din țară, în acest domeniu.

S-a născut la 14 februarie 1941, în satul Căinari din Basarabia, din părinți învățători, care mai aveau încă un băiat mai mare, Mircea. După raptul din 28 iunie 1940, au fost nevoiți, împreună cu alte rude, să se refugieze peste Prut, în Moldova, stabilindu-se în satul Băcani, unde copiii au urmat clasele elementare. Ulterior, familia a venit la Bârlad, unde părinții au profesat, copiii fiind înscriși în clasele V-VII, la Școala nr. 4. Din 1958, a fost licean la Complexul Școlar „Gheorghe-Gheorghiu-Dej”, înființat chiar în acel an.

Cursurile superioare le-a urmat la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Facultatea de Filologie, secția Română-Franceză. După absolvire, a fost repartizat la Școala generală din Corni-Albești, raionul Huși, fiind primul profesor cu studii superioare la această școală, în care este numit director, împreună cu soția, Măndița Coloșenco. Au continuat activitatea la școala din Băcani, după care profesorul a obținut o catedră la Liceul din Zorleni, unde a rămas până la pensionare.

A avut de pătit toată viața din cauza poliomelitei contractate în copilărie, dar, prin voință și tratamente, s-a recuperat cât să conducă o motocicletă, apoi un Trabant hicomat și, ulterior, un Matiz adaptat.

Pasiunea pentru rebus, cultivată din copilărie, i-a adus celebritatea și l-a făcut cunoscut în țară și străinătate, prin publicarea în ziare și reviste, dar mai ales prin plachete editate la Editura „Sfera”. Fervent admirator al clasicii literaturii române, în special al lui Mihai Eminescu, a scos peste 60 plachete și cărți dedicate marelui poet. Datorită colaborărilor și contribuției la promovarea jurnalismului, a devenit membru al Uniunii Ziariștilor din România.

A înființat, în 1970, la Bârlad, Cercul rebusist „Alb și negru”, a organizat întâlniri de profil atât în plan local cât și la „Casa rebusiștilor” din Oituz, Bacău.

Timp de 25 de ani a fost directorul Editurii bârlădene „Sfera”.

Împreună cu fratele său, Mircea, cadru didactic, jurnalist, inspector în Ministerul Culturii și ulterior cercetător la Academia Română, decedat recent și el, a elaborat o serie de lucrări de critică literară.

A trecut în lumea umbrelor la 19 iulie 2024, dar numele său va rămâne în memoria culturală a Bârladului, a tuturor foștilor elevi, a colegilor de breaslă, a membrilor „Academiei Bârlădene” la a cărei revistă a fost redactor-șef, a colaboratorilor la revistele pe care le-a editat, „Labirint” și „Crypto”, „Viața Noastră”, scoasă de Casa de Ajutor Reciproc „Elena Cuza” din Bârlad.

Un modest omagiu celui care mi-a fost mentor și m-a acceptat ca prieten și confident.

GHIȚĂ CRISTIAN

MIRCEA COLOȘENCO

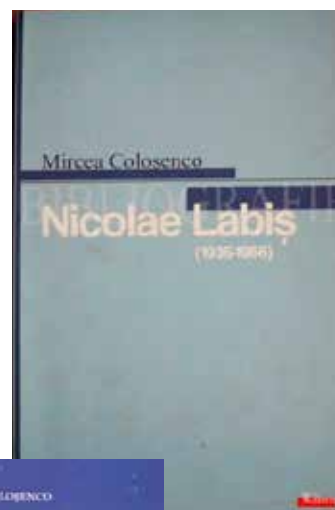
Filolog, eseist, scriitor și editor, spirit erudit, născut în Basarabia, comuna Căinari, județul Tighina, Mircea Coloșenco a fost strâns legat de Bârlad, unde a copilărit, a absolvit Școala nr. 4 și Colegiul Național „Gh. Roșca Codreanu”. A urmat Facultatea de Filologie de la Universitatea „Al. Ioan Cuza” din Iași. Aici și-a descoperit vocația de cercetător, de critic și istoric literar. A fost profesor de limba română la Școala generală din Tutova și director la Căminul cultural din comună, profesor de literatură universală la Liceul Codreanu, bibliograf la Biblioteca „Stroe S. Belloescu”, redactor la ziarul *Vremea Nouă* (1969–1973). Stabilat la București, a devenit un obișnuit al Bibliotecii Naționale și al arhivelor bucureștene; a lucrat la Ministerul Culturii, a participat, ca muzeograf, la întemeierea Caselor Memoriale „Ion Minulescu” și „Liviu Rebreanu”, a fost referent și consilier al Direcției Muzeelor și Colecțiilor...

Cărturar cu biografie și bibliografie impresionantă, Mircea Coloșenco, membru de lung parcurs al Academiei Bârlădene, ne-a fost colaborator constant la revistă, cu idei noi, inspiratoare. Mereu sigur că ne va surprinde, și așa se întâmplă... Într-un portret aniversar, din care ne permitem să cităm în continuare, C. D. Zeletin, Președintele de onoare și mentorul centenarei noastre Societăți culturale, îl numea *Mircea cel Strășnic*. Mircea Coloșenco era tare, oricum l-ai fi luat. Întâi de toate, ca istoric literar forte, beton armat al memoriei. Tenace, a scotocit neobosit, răscolind în arhive și biblioteci unde a dat de urma unor nume și documente de nimeni descoperite până la el. În tot ce-a întreprins, era vizibilă vocația anvergurii și a exhaustivului. O dovedesc excepționalele ediții critice apărute sub egida Academiei Române – Eminescu, Rebreanu, Bacovia, Ion Barbu, Labiș, Nichita Stănescu – situate, toate, pe treapta virtuozității genului. A lăsat culturii literare românești o revărsare de cărți, precum și un tip de discurs captivant, percutant, mereu învăluitoare și persuasiv.

Multe îi datorează lui Mircea Coloșenco Bârladul – al cărui Cetățean de onoare a fost și rămâne – și care l-a onorat, parcă premonitoriu, în ediția 2024 a Zilelor sale Culturale, în manifestarea omagială „Bârlădeni de pretutindeni. Bârlădeni de succes”...

Iar noi, la revistă, încă îi așteptăm telefoanele prin care să ne anunțe că ne va trimite un articol despre...

Elena POPOIU

L-am descoperit târziu pe literatul de aleasă clasă intelectuală, Aristotel Pilipăuțeanu, cu nume predestinat – de filosof, de aristocrat. Ni l-a revelat redactorul nostru șef, înainte de a-l recunoaște, cu bucurie, coleg de alma mater ieșeană... Nu pot să uit reacția de încântare a prietenei și kolegei de redacție Otilia Vîrvorea, la citirea numelui înscris în dreptul primului articol ajuns la noi dinspre Oneștiul ei natal: Domnul Diriginte! Profesorul de literatură Aristotel Pilipăuțeanu, cu dovedite îndreptățiri de critic literar, ne-a devenit colaborator și ne-a oferit, număr de număr, probe nedezmințite ale înaltei sale culturi umaniste, ale condeiului îndelung exersat, ale măiestriei stilistice. N-am avut nici urmă de premoniție atunci când, în numărul pe luna iunie al revistei noastre, i-am inclus nu unul, ci două articole... În numărul de față îi publicăm, cu tristețe, postum postfața la ultima carte a lui Sergiu Coloșenco, prietenul care l-a urmat în veșnicie...

Să-l însoțească spre înalturi gândul nostru de neuitare!

Elena Popoiu

OTILIA VÎRVOREA

DOMNULUI DIRIGINTE ARISTOTEL PILIPĂUȚEANU, PROFESOR DE LIMBA ROMÂNĂ, „CU SOARTĂ DE ARISTOCRAT ȘI SCLAV AL LITERELOR”

Anii de liceu rămân în amintirea noastră învăluiți în nostalgie, în dor nesfârșit și în bucuria tălmăcirii de noi înțelesuri pentru fapte și lucruri întâmplare parcă unor personaje fictive, dar atât de familiare, care am fost noi, într-un alt timp și un alt loc. Și întodeauna rămân chipuri, îndemnuri sau cuvinte providențiale spuse la momentul oportun care ne apar, peste ani, și ne întorc, din când în când, la noi cei de atunci.

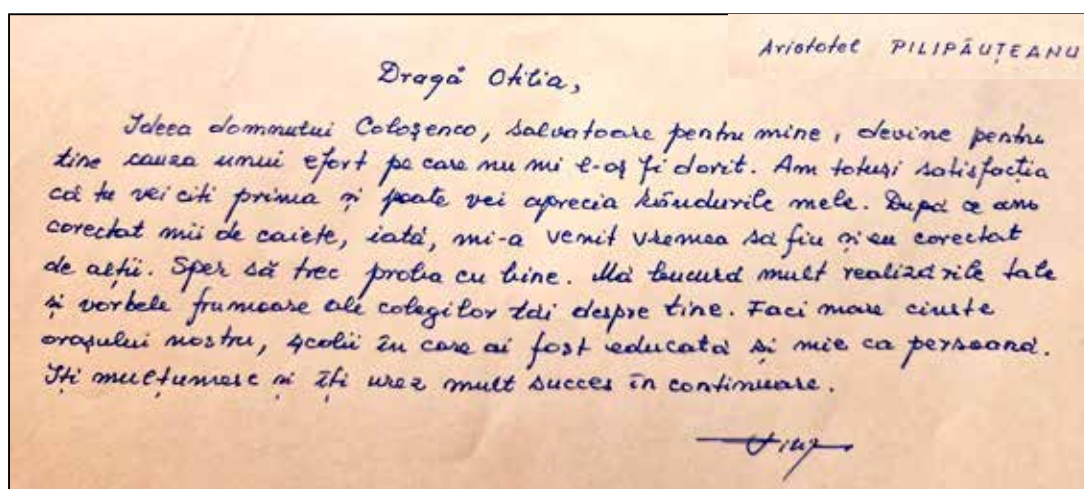
Eu mă întorc, din când în când, în gând, în banca a doua, rândul de la perete, într-una din clasele de la parter ale Liceului de Chimie nr. 2 din Onești și, de cele mai multe ori, mă regăsesc ascultându-l vrăjtită pe domnul diriginte Aristotel Pilipăuțeanu, profesor de limba română, om de rară erudiție, vorbindu-ne potolit, cu voce caldă și sensibilă despre titanii literaturii române, cu respect, venerație și iubire molipsitoare. Pasiunea, însă, domnul diriginte o transmitea prin privire: ochii negri, de dincolo de lentilele groșute ale nelipsiților ochelari, se-nflăcărau și scânteierea lor ne încălzea sufletele. Ce șansă pentru niște tineri liceeni bezmetici să aibă privilegiul de a fi parte la un asemenea regal, de patru ori pe săptămână! Acum, după mai bine de 30 de ani, nu-mi amintesc de note sau medii, nici să fi fost stresată de teama ascultării...mi-au rămas doar ochii scânteietori ai domnului diriginte, vocea lui calmă dar hotărâtă de bariton și dragul de limba română.

Cu doi-trei ani în urmă, când printr-un incredibil joc al întâmplării pe care doar soarta îl putea regiza, am avut șansa să-l aud din nou, la telefon, pe Domnul Diriginte, la Academia Bârlădeană, mi-am dat seama cât de dor mi-era! Iar când dumnealui m-a felicitat pentru cariera aleasă - de dascăl de litere (chiar dacă străine) - mi-am dat seama că, într-o bună măsură, i-o datorez! Am transformat în profesie dragul de lectură și literatură și am căutat să-l transmit cu căldură, modestie și sinceritate tinerilor din băncile din fața mea, exact ca Domnul Diriginte, de dorul acelei atmosfere pe care ce n-aș da să o mai pot simți măcar o dată!

Domnule Diriginte, să mă iertați că nu v-am spus toate aceste lucruri când încă le mai puteați auzi! Le trimit acum, peste granița dintre viață și moarte, să vă însoțească și să vă lumineze sufletul și ochii scânteietori acolo unde sunteți! Și vă încredințez că m-aș considera un om împlinit dacă, peste ani, voi rămâne și eu, în amintirea vreunui elev, diriginta care l-a inspirat, i-a încălzit sufletul și i-a influențat alegerile în viață, așa cum ați făcut dumneavoastră.

Până atunci, voi păstra cu sfințenie amintirea d-voastră; ca și rândurile care mi-au rămas, scrise de mâna d-voastră, după reîntîlnirea noastră, la 35 de ani de la terminarea liceului! Rămân cu regretul că nu m-am priceput să vă împărtășesc și să vă mulțumesc, la timp și prin viu grai, pentru toate aceste lucruri!

ARISTOTEL PILIPĂUȚEANU

RAFINAMENTUL GUSTULUI*

Un merit incontestabil al cărților lui Serghei Coloșenco este acela de a te îndemna la recitare. Când la interval de câteva decenii, am parcurs integral din nou opera lui Topîrceanu, plus câteva studii fundamentale (Ibrăileanu, Călinescu, Al. Săndulescu, Ciopraga, Micu, Manolescu), am constatat că textele îmi sunt familiare, că multe strofe le știu pe dinafară, că expresii nostime ori persiflante mi-au pigmentat adesea conversațiile, s-au erijat în observații critice sau sumative de viață. Trebuie să-l fi iubit mult pe Topîrceanu în adolescență!

Volumul „Migdale amare” demonstrează că râsul reprezintă o atitudine în fața vieții, până la un punct cu încărcătură filosofică. Chiar dacă tristețea se convertește în autoironie, umorul nu desființează sentimentalismul, îi întărește expresivitatea. Drama devine prilej de veselie, poetul râde copios de propria-i durere. O asemenea întoarcere pe dos a sentimentelor are originalitatea ei, travestirea fiind un artificiu inteligent cu efecte spectaculoase. Însă rațiunea, luciditatea trebuie să stea la pândă: de la comic la tragic nu este decât un pas. Ca poet, ai nevoie de un supertehnicizat mecanism pentru a ține un echilibru între etern și efemer, între euforie și marasm. Și umorul lui Topîrceanu, cu gust și măsură, nu cade în glume, bufonerie sau farse. O Prefață, insistent interogatoriu la care este supusă absența muză, sugerează subtil delicata operațiune de prefacere a lacrimii în glumă. Celebra poezie *Cioara* include în 23 de strofe 43 de comparații, ultima fiind totuși... „ca o cioară!” Fum are o măsură ciudată a versurilor, probabil urmând sinuosul drum al fuiorului desprins din hornuri, poate o aluzie ironică la versul liber al moderniştilor pe care nu-l agreea. În *Sonet estival*, decorul în culori fine, sclipitoare și zborul avântat al păsărilor stimulează sentimentul tonic al iubirii. La vânatoare, grupul vizitatorilor guralivi nu se încorporează peisajului, absentând liantul sufletesc. *Octombrie* demonstrează că Topîrceanu depășește însușirile unui peisagist clasic. Lucrează în acuarelă, fără abuz de culoare. Notațiile au ceva delicat și grațios. Totul este limpede, o luminozitate desăvârșită. Reprezentările neforțate conferă impresia de spontaneitate a imagismului său. *Noiembrie* încearcă reușit gama poemelor pluvioase ale lui Bacovia. Primăvara degajă suflul tonic, optimist, revărsând bucuria vieții. Finalul cu cele două fete vesele săltând alături pe trotuar comunică starea de exuberanță și nepăsare adolescentină. *Fantezie de toamnă* preia nu numai versul lui Coșbuc, dar și ideea, poezia exprimând starea de surmenaj, de suferință sufletească, adâncită de scurgerea nemiloasă a timpului. Însă, pentru a nu da impresia de sentimental, având oroare de edulcorare, Topîrceanu își autopersiflează textul cu apelativul „dumneavoastră” și expresia, „cu nasul

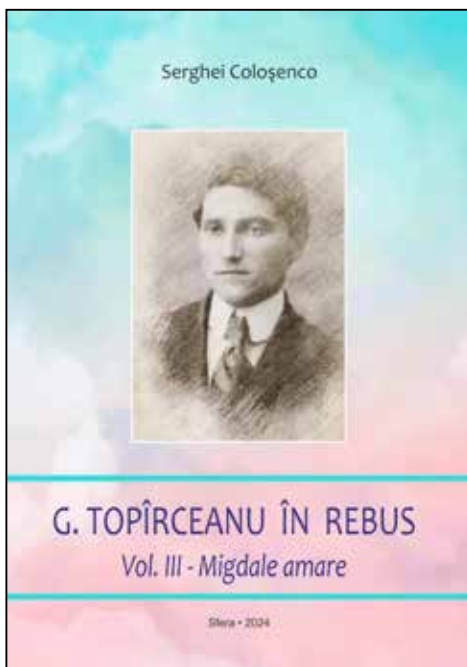
lipit de fereastră”. Luarea în balon a propriilor sentimente nu înseamnă însă și anihilarea lor. Autopersiflarea este, pentru cine se pricepe, o probă de credibilitate. Spre a-și atinge scopul, poetul recurge la diverse procedee: neologismul, contradicția logică sau prozaismul voit. O excepție de la regulă înregistrează *Balada corbilor*, vitriolantă, antirăzboinică. Topîrceanu depășește aici umorul bonom, ironia indulgentă și, purtat de sentimentul revoltei, ajunge până la sarcasm. Singur, monarhul vienez se roagă pentru iertarea păcatelor. Poemul trece lejer de la seriozitate la bășcălie. În *jurul unui divorț*, este o poezie îmbibată de cotidian. Fapt divers ritmat. Substanța anecdotică rezultă din relatarea unor versiuni mahalagești

contradictorii asupra soților Popescu. În *Balada unei stele mici*, poetul este ispitit de melodiile șăgalnice, amuzante și cuceritoare prin ineditul verbului comun. Un joc eclatant, dar nu lipsit de săgeți la adresa placidității confrăților. Poeziile ocazionale reflectă evenimente care îi dau prilejul lui Topîrceanu să se explice (pentru ce n-a concurat niciodată la premiile Academiei) și să răstălmăcească în stilul său caracteristic victoriile prietenilor („trista” veste a decorării lui Ibrăileanu; primit în Academie, Sadoveanu era de mult de fapt nemuritor”). Față de volumele anterioare, „Migdale amare” conține pagini categoric superficiale, iar uneori cronici vesele facile. Fantezia, fluența verbală, rimele jucăușe nu salvează aparențele. Însă, nu se va putea scrie istoria umorului românesc fără Topîrceanu. Veselia și amărăciunea, cetatea și natura, terminologia populară și neologismul reflectă o personalitate

bivalentă cu o productivitate originală și captivantă.

Topîrceanu rămâne în conștiința cititorului prin caracterul său cordial și direct, prin virtuozitatea imagistică și perfecțiunea formală. O știință a concentrării maxime și a expresiei lapidare, achiziționată printr-o trudă meticuloasă de bijutier. Ibrăileanu, primul care i-a intuit valoarea, vedea în creația sa o îmbinare de sentiment și spirit. Subiectivitatea temperamentului liric este mascată cu observația incisivă a unui realist. Poezia lui Topîrceanu refuză impulsivitatea pură. Inteligența controlează continuu inspirația. Istoricii literari ezită să-l plaseze prea sus pe scara valorică. Unii îl trec în rândul „marilor minori”, susținând că și-a risipit disponibilitatea și timpul cu parodii ușoare și cronici vesele. Arghezi îl socotea „caricaturist verbal și scamator fără pereche”. O abilitate de caracterizare îi face Călinescu, lăsând problema locului literar nerezolvată: „El nu-i niciodată atât de liric încât să fie mare, niciodată atât de facil încât să nu fie poet”. Din această dilemă nu putem ieși.

* Ultimul text al Profesorului.

COSTIN CLIT

UN SAT DE PE VALEA BOGDANEI – RĂDĂEȘTI DE LA EUSTRATIE DABIJA LA ION PALADE VEL SPĂTAR

Despre satul Rădăești, comuna Bogdănița, județul Vaslui, situat pe valea Bogdanei, unde la 15 martie 1617 stăpânea și marele vornic Nicoară părți de moșie¹, s-a scris prea puțin, chiar de loc, deși aici au stăpânit domnul Moldovei Eustratie Dabija (1661-1665), Mănăstirea Bârnova, familiile Gheuca și Palade. Informații sumare se regăsesc în dicționarele vremii². Lipsește chiar o voce în binecunoscuta lucrare a lui Nicolae Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al localităților și monumentelor medievale din Moldova*, apărută în 1974. Ne propunem publicarea a trei documente, două inedite după știința noastră, însoțite de o scurtă prezentare a curgerii proprietății în a doua jumătate a veacului al XVII-lea și începutul veacului al XVIII-lea.

Anghelina, prima soție a lui Eustratie Dabija, primește ocină de la tatăl ei, Călin, fostul mare medelnicer, moșiile Pătrășcani, cu curți, vaduri, mori, vecini, trei prisăci de albine, și satul Rădăești, cu vecini, ambele în ținutul Tutova, precum și viile de la Nicorești. La moartea Anghelinei, întâmplată pe când Eustratie Dabija era mare vornic, „ea mi-a dat la moartea ei acele sate și și vii danie în veci”. După finalizarea lucrărilor Mănăstirii Bârnova din Codrul Iașilor, începută de Miron Barnovschi, Eustratie Dabija îi dăruiește la 4 septembrie 1665 satele Pătrășcani, Rădăești, de la ținutul Tutova, viile de la Nicoreștii de Jos, ținutul Tecuci, două roți de moară de la Stoești în Gârla de Sus a Putnei, cumpărate de la Bejan Gheuca fost pitar, venitul domnesc din vama Bârladului, scutește vecinii din Pătrășcani și Rădăești, precum și 10 sălaşe de țigani³.

Decesul domnului Eustratie Dabija survine la 11/21 septembrie 1665. Văduva cneaghină Dafina dăruiește la 13 martie 1678 Mănăstirii Bârnova „unde sânt îngropate oasele a răposatului domnului meu Dabijii v(oe)vod”, unde „au fost domnie lui ctitor, și neapucându domnie lui să miluiască măn(ă)stire”, satele Ustie și Zalucenii, ținutul Orhei, la Nistru, Sârbi și Herbinte de la Putna, cu vii, Rădăești de pe Bogdana, ținutul Tutova, Popenii și Poșorcanii de la Troțuș⁴.

Patriarhul Dositei al Ierusalimului încuviințează în august 1680 vânzarea satului Rădăești, „fără însemnătate”, împreună cu Dafina și postelnicul Gheorghe Roseti, ginerele ei. Cumpărătorul, Vasile Gheuca, marele vistiernic, dă prețul de 350 de lei (aslani), cu care Mănăstirea Bârnova cumpără în Iași prăvăliile de pe Ulița Rusească⁵.

Vânzarea satului Rădăești și cumpărarea dughenilor va fi mărturisită și de Anastasia, doamna răposatului Gheorghe Duca, fiica Dafinei, așa cum atestă mărturia din

11 iulie 1695 a mitropolitului Sava, a episcopilor Misail al Romanului, Lavrentie al Rădăușilor și Varlaam al Hușilor cu alți boieri⁶. Patriarhul Sofronie al Ierusalimului scrie pe la 1692 despre vânzarea satului după moartea domnului Eustratie Dabija vistiernicului Gheuca cu, „neavând mănăstirea nici un folos”⁷.

Anastasia, fiica răposatilor Dafina și Eustratie Dabija, întărește la 3 iunie 1695 Mănăstirii Bârnova, unde erau înmormântați părinții ei, daniile făcute de aceștia, inclusiv satul Rădăești⁸.

Anastasia, doamna răposatului Gheorghe Duca, adevărate Siminei Gheuca la 20 iunie 1695 vânzarea satului Rădăești de egumen cu învoirea maicii sale Dafina: „să-i fie de mari credință și să-i fie ace parte de sat de Rădești, partea Dabijăi, dreaptă ocină și cumpărătură în veci”⁹.

Simina Gheuca, văduva răposatului vistiernic Vasile Gheucă, datoare turcului Mehmet, cumnatul lui Uzun Husain din Bârlad, cu banii de pe miere, se confruntă cu confiscarea a 30 de vite pentru datorie, situație care a determinat apelul la ginerele Ion Pălade vel spătar, care a „luat asupra de cei bani de la turcu pân(ă) în toamnă la vremea mierii, și mi-au scos dumn(ea)lui vitele de nu s-au prăpădit, și i-am pus dumisale zălog o moșie, satul Rădăeștii, ce este pe Bogdana la ținutul Tutovii”. Zălogirea moșiei se petrece la 20 aprilie 1716. Nechitarea datoriei la sorocul stabilit aduce moșia Rădăești în stăpânirea vel spătarului Ion Pălade și predarea de către medelnicerul Gavril și Grigore Gheuca, nepoții Siminei Gheuca, a scrisorilor satului și a izvodului de vecini iscălit de „doamna Nastasăica”¹⁰.

Simina Gheuca se afla în fața judecății domnului Mihai Racoviță la 30 ianuarie 1721 cu „Iurașco și cu Costantin, ficiorii lui Ghiorghit(ă) Bostacăi, nepoț(i) Bostacăi celui bătrân, dzicând dumneaia visterniceasa că-i sânt drepti vecini din sat din Rădăești, care sat îi iaste di cumpăratur(ă) de la călugării di la Măn(ă)stire(a) Bârnova”. Mihai Racoviță dă câștig de cauză visternicesei Simina Gheuca¹¹.

Prin catastiful vel vornicului Ion Pălade din 1727-1728 de împărțire a averii, Toader primește Rădăeștii pe Bogdana, din sus de Cernați, conform zapisului visternicesei Simina Gheuca în care „scrie satul tot și acmu să află c-au fost a ei din pârăul Bogdăni spre apus, parte toată câtu cuprinde din hotar în hotar; iar din pârăul Bogdăni spre răsărit zic că este răzășescu. Poate că m-au amăgit, de este așa, că încă zapisăli cele vechi nu mi-au dat, ce i-am zis ei, când am auzit, și au zis că mai are niște părți de moșiea în Vlădești și în Coruești și

mi-a da zapisăle acelora, și au apucat de au murit și nu mi-au dat acele, nici cele de Rădăești, ci să să ia ¹². Lui Ioniță îi revine partea de Rădăești despre Viltotești „și de nu s-a află așa precum scriu zapisăle,, să să (i)eu din Hulpășeni¹³”.

Note:

1. *Documente privind istoria României, A. Moldova*, IV (1616-1620), București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1956, p. 118-120, nr. 157.
2. George Ioan Lahovari, General C. I. Brătianu, Grigore Tocilescu, *Marele dicționar geografic al României*, București, Stab. Grafic J. V. Socec, 1902, p. 203; Petru Condrea, *Dicționar geografic al județului Tutova*, București, Stabilimentul Grafic J. V. Socec & Teclu, 1887, p. 64-65.
3. Ioan Caproșu (editor), *Documente privitoare la istoria orașului Iași*, II, *Acte interne (1661-1690)*, Iași, Editura „Dosoftei”, 2000, p. 85-90, nr. 90.
4. Arhivele Naționale Iași, Manuscrisul nr. 646, f. 7, nr. 4; CDM, V, p. 76.
5. Iacov Antonovici Episcopul Hușilor, *Documente bârlădene*, Bârlad, Tipografia și legătoria de cărți Const. D. Lupașcu, 1924, IV, p. 118-119, nr. LXXII.
6. Ioan Caproșu (editor), *Documente privitoare la istoria orașului Iași*, III, *Acte interne (1691-1725)*, Iași, Editura „Dosoftei”, 2000, p. 79-80, nr. 99; Preotul Ioan Antonovici, *Documente bârlădene*, Bârlad, Tipografia și legătoria de cărți Const. D. Lupașcu, 1915, III, p. 182-183, nr. CXCVIII; Ibidem, IV, p. 151-153, nr. XCII.
7. Preotul Ioan Antonovici, *Documente bârlădene*, III, p. 181, nr. CXCVI (document nedatat).
8. CDM, IV, p. 381, nr. 1718.
9. Ibidem, p. 181-182, nr. CXCVII.
10. Arhivele Naționale Istorice Centrale, Colecția Documente moldovenești, CII/1; Preotul Ioan Antonovici, *Documente bârlădene*, III, p. 185, nr. CCIII.
11. Arhivele Naționale Istorice Centrale, Colecția Documente moldovenești, CII/2.
12. Preotul Ioan Antonovici, *Documente bârlădene*, III, p. 307, nr. CCCLXVI.
13. Ibidem, p. 308.

DOCUMENTE

1. 1678 (7186) martie 13, București

Dafina doamna a răposatului Dabijai v(oe)vod. Dat-am acest al meu adevărit zapis ca să fie de credință la Sfânta și Dumnezeiasca măn(ă)stire ce să cheamă Bârnova, unde sânt îngropate oasele a răposatului domnului meu Dabijii v(oe)vod, pentru să să știe că întâmplându-s(e) de s-au îngropat oasele răposatului domnului meu Dabijii v(oe)vod întru această Sfântă și Dumnezăiască mănăstire, căci au fost domnie lui ctitor, și neapucându domnie lui să miluiască măn(ă)stire, precum s-au căzut desăvârșit.

Iar după ce au trecut câtăva vreme după moarte(a) răposatului meu, eu am cugetat întru inima mea pentru sufletul răposatului domnului meu, și pentru sufletul nostru ca să ne rămâe pomână în urmă.

Deci am dat aceștii Sfintei măn(ă)stiri Bârnovii, ce scrie mai sus, satul Ustie, și Zalucenii, de la Nistru, din ținutul Orheiului cu toată moșie de preste tot hotarul, cu tot venitul, și satul Sârbii dinpreună cu Herbinte de la Putna, cu viile, și cu patru roate de moară la Herbinte, de preste tot hotarul, cu tot venitul, și satul Rădăeștii de la Tutova pre Bogdana, tot satul, de preste tot hotarul, cu tot venitul, și satul Popenii, și Poșorcanii de la Trotuș, de preste tot hotarul și cu tot venitul.

Și am mai adaos și am mai dat Sfintei Mănăstiri Bârnovii și aceste sălaşe de țăgani, anume Istratie sânt Ionașcu, cu feciorii lui Pătrașcu Gavril, Gheorghită și Gaftona Acsinie Meiu, și doao fete și un fecioru Grigoraș, și Grigorie brat Istratie, cu feciorii săi, Ion, Agapie, Dumitra fată, și Costandin iar frate lui, cu feciorii săi, Ion, Holobeiu, Rucsanda, Buna și altă fată, și Gheorghită iar frate lui, cu feciorii săi, Grigorie, Vasile, Alexandra, Ștefan, și Cârste, iar frate lui, cu feciorii săi, Ioana, fată Todosie, fată, și Grigoraș, ginerile lui Istratie, cu feciorii săi, Iladie, Simion, cumnat lui Istratie cu feciorii săi, (...) ¹ i Toader, Paraschiva fată, Marie, și Ciudin iar cumnat lui Istratie, cu feciorii săi, Rusul, Bejan, Mardarie fată, și Costandin, ginerele lui Gheorghită, care țăgani ni-au fostu de cumpăratură de la giupâniasa Măricuța a lui Grigorașcu Bejan.

Pentru că aceste sate, și moșii, și țăgani, toate câte scrie mai sus fost-au cumpărate unele de sângur domnul meu răposatul Dabija v(oe)vod iar altele cumpărate de domnul meu, cu noi dinpreună, și-au lăsat răposatul domnul meu cu limbă de moarte ca să le dau aceste toate, și satele, și țăgani, la Sf(ă)nta Măn(ă)stire Bârnova.

Deci după cuvântul și învățătura răposatului domnului meu, eu am dat și am întărit cu acestu zapis al meu, ca să fie sfinte mănăstiri aceste toate moșii stătătoare și neclătite nici odănoară în veci, și am dat și dresăle ce am avut pe aceste sate, și moșii, și țăgani, toate câte scrie mai sus, să fie la sfânta măn(ă)stire, ca să poată fi sfintii măn(ă)stiri de întărire, și lăcitorilor părinți călugări de hrană, iar răposatului domnului meu și noao pomenire ne prestanom în veci. Și nime dintru niamul domnului meu sau din niamul nostru, să n-aibă nici o triabă a să amesteca la aceste la nici unile, câte scriu mai sus, iar veri cari s-ar ispiti a călcare și a stricare această danie și tocmală a noastră, unii ca aceia să fie supt mare blăstăm, afurisiți anathema blăstămați, Domnul nostru I(isu)s H(risto)s și de 318 Sfinți Părinți de la Nichie, și să aibă parte cu Iuda, și cu Arie la un loc, și să fie neertat în veci, și pre această danie să-ș(i) facă măn(ă)stire(a) și mai mare întăritură, și cu cărți domnești și mărturie boerii care vor iscăli mai gios.

Și pentru mai adevărată credința mi-am pus pecete, ca să să ciază.

S-au scris în București.

Въ лет *3186 <7186/1678> ама ртїе рї <13>.

Arhivele Naționale Iași, Manuscrisul nr. 646, f. 7, nr. 4. Copie; Idem, Manuscrisul nr. 629, f. 441-442. Copie; idem, Manuscrisul nr. 646, f. 35v. și f. 59. Rezumat.

EDIȚII: CDM, V, p. 76 (rezumat).

¹ Spațiu gol.

2. 1716 (7224) aprilie 20, Iași

+ Adecă eu Simina visternicea(să) a răposatului Gheucăi, ce-au fost vist(iernic), făcut-am zapisul meu la mâna dumisali ginere-meu Ion Păladie vel spăt(ar), precum fiindu eu dato(a) re unui turcu, anumé Mehmet, cumnatul lui Uzun Husain din Bârlad cu (...) ¹ lei pe miere de câtăva vremé, mi-au luat turcul 30 de capete de vite vaci, și neavându eu puter(e) să-l scoțu, am cădzut cu rugăminte la dumn(ea)lui vel spăt(ar) și m-au luat asupra de cei bani de la turcu pân(ă) în toamnă la vremea mierii, și mi-au scos dumn(ea)lui vitele de nu s-au prăpădit, și i-am pus dumisale zalog o moșie, satul Rădăeștii, ce este pe Bogdana la ținutul Tutovii. De voi da mieri(a) sau banii la

toamnă turcului, să-m(i) de dumn(ea)lui zapisul, iar de m-oi scăpa de cuvânt și n-oi da banii sau m(i)ere(a) în toamnă, să plătiască dumn(ea)lui turcului și s(ă) fie moșie a dumisali, și să nu mai fiu volnică eu, nici alții din ficiorii mei sau din rudele mele a mai înto(a)rce sau a mai sco(a)te gâlceav(ă) dac(ă) a trece piste dzi, precum scriu mai sus, și m-oi scăpa de n-oi plăti turcului și a plăti dumn(ea)lui, să rămâe driaptă moșie a dumisali, și să-i dau și toate zapisili, și ispiso(a)ci, și urici, ce am pe acea moșie.

Și când mi-au făcut dumn(ea)lui acest bine de mi-au scos bucatili de la acest neguțitor, tânplatu-s-au mulți boeri mari și mici carii m-ai gios s-au iscălit, însă de voi mai înbla pe urmă după ce a treci dziua și a plăti dumn(ea)lui turcului, și voi purta pe dumn(ea)lui cu nescarva meșterșuguri și nu i-ui da zapisili precum scriu mai sus, și ar faci dumn(ea)lui vro cheltuial(ă) la vrun giudeț, câtă cheltuial(ă) i-ar face, toat(ă) de la mine să ia cu giudecat(ă) și cu om domnescu iar dându-i zapisile moșii, să aibă dumn(ea)lui a-ș(i) faci dres(e) și ispiso(a)ci de întăritur(ă) ca s(ă) fie driaptă ocină și moșie a dumisali în veci.

Și pentru credința mi-am pus pecete și numeli înaintea(a) tuturor carii m-ai gios s-au iscălit, ca să-i fie dumisali de credință.

С Ис, л(ѣ)т(о) *зскд <7224/1706> ап(риліе) к̂ <20>. Simina visterniceas(ă).

Димитрашко Раковиц(ъ) хат(ман), март'р <m.p.>.

Константин Костаки вел вистнерник <m.p.>.

(...) логофет <m.p.>.

(...).

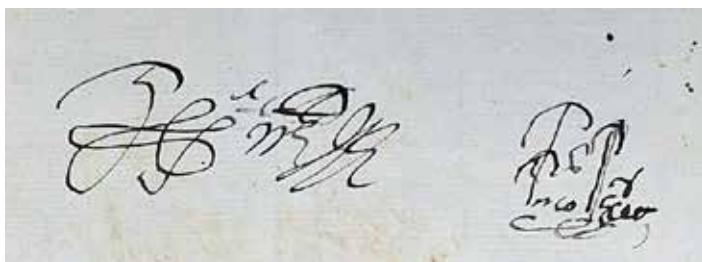
Și eu Toader ot Vist(ierie) sân Gavril vor(nic) de Rusi, nepot Gheucăi vist(iernic), am scris.

<Pe fila a doua>:

Trecând sorocul și niputând da moașă noastră vist(i) rniciasă Gheuculias(a) nici noi mierea la turcu, au plătit dumn(ea)lui turcului cum arată în zapis. Deci noi nepoții Gheuculiasii vistirnicisăi, Gavril și Ghiorghii, am dat toati scrisorili satului și pi parti di la Dabij(a) vodă și pi alti cumpărături ci au cumpărat moașă noastră, și i-am dat și izvodul di vicini iscălit di doamna Nastasăica și ni-au mai dat (...) ¹ lii. Și noi pintru cridința am iscălit.

Гаврил мед(елни)че(р) <m.p.>.

Гивурги ге'ка <m.p.>.

<Pe verso-ul filei a doua>: Zapisul Gheuculiasii(i) pintru Rădăești zălog; 7224 apr(ilie) 20: N° 4.

Arhivele Naționale Istorice Centrale, Colecția Documente moldovenești, CII/1. Original, difolio.

EDIȚII: Preotul Ioan Antonovici, *Documente bărlădene*, III, p. 185, nr. CCIII.

¹ Spațiu gol.

3. 1721 (7229) ianuarie 30, Iași

† Іѡ Михаил Рѣквиц(ъ) в(о)в(о)да, Б(о)ж(ію) м(и)л(о)ст(ію), Г(о)сп(о)даръ Земли Молдавскон. Facem știre cu această carte a domniei mele că s-au pârât di faț(ă) în-nainte domniei mel(e) ș-a tot Sfatul nostru dumn(ea)ia Simina visterniceas Gheucăi cu Iurașco și cu Costantin, ficiorii lui Ghiorghii(ă) Bostacăi, nepoț(i) Bostacăi celui bătrân, dzicând dumneaia visterniceasă că-i sânt drepti vecini din sat din Rădăești, care sat îi iaste di cumpăratur(ă) de la călugării di la Măn(ă)stire(a) Bârnova, iară Iurașco și Costantin deder(ă) samă precum nici au fost părinții lor vecini, nici sânt ei, ce sânt oameni de moșie, ș-au moșii alătore cu dumneaia.

Iar visterniceasă scoas(e) și dovad(ă) o carte de rămas di la Costantin vod(ă) din vălet *зрчи <7198/1689 septembrie 1-1690 august 31>, scriind precum s-au mai pârât di faț(ă) și părinții acestora a lui Iurașco ș-a lui Costantin, și aflându-s(e) drepti vecini s-au dat de grumadzi.

Și osăbit di aceasta mai arată dumneaia visterniceasă și altă dovad(ă) o mărt(ur)ie de la doamna Anastasăe pentru că acel sat Rădăeștii di la ținutul Tutovii au fost dat de Dabij(a) vod(ă) Măn(ă)stirii Bârnovii, apoi pe urmă când l-au vândut călugării visternicului Gheucăi iarăș cu voe doamniei Dabijoe, l-au vândut, iară doamna Anastasăe pân(ă) a adeveri poveste di vândzari acelu sat, au fost vrând să-l ia de la visterniceasă, să-l de iar Măn(ă)stirii Bârnovii(i) iară apoi dacă au adiverit că cu voe maicii sale au vândut călugării(i) acelu sat visternicului Gheucăi, ia încă au făcut mărturie și au dat și izvod anumi de vecini acelu sat, în care izvod s-au aflat și moși(i) acestora, lui Iurașco și lui Costantin, di care lucru dac-am vădzut domniea mea dovad(ă) ca aceia carti de rămas pe părinții lor, și mărturie, și izvodul doamniei Anastasăi, cu pecete și cu iscăliturile sale, crădzut-am și am dat de grumadzi pe Iurașco și pe Costantin, ficiorii lui Ghiorghii(ă) Bostacăi, ca să-i fie dumisal(e) drepti vecini în veci cu ficiorii lor și cu toat(ă) sâminție lor cine să va alege dintru dânșii, și alt nim(e) să n-aibă a să mai amesteca peste această adevărat(ă) carte a domniei mele. Aceasta scriem.

С Ис, л(ѣ)т(о) *зскд <7229/1721> ген(аріе) л̂ <30>.

Бел лѡг(о)ф(е)т вѣди зчи.

<Pe verso-ul filei a doua>: Fiindu că au fostu dat de mini la dum(nealui) spat(arul) Gavril Conachi încă din anul 1793, s-au luat acum la anu(l) 1800 maiu 20; 7229 ghen(a)r 30; N° 2.

Arhivele Naționale Istorice Centrale, Colecția Documente moldovenești, CII/2. Original, difolio, sigiliu rotund.

ELENA MONU

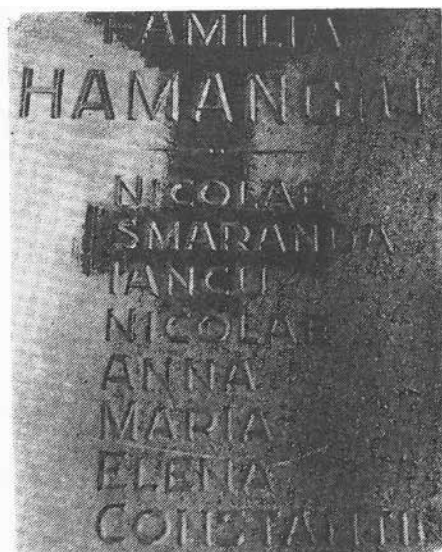
MORMINTE ISTORICE ÎN CIMITIRUL ETERNITATEA DIN BÂRLAD

Mormântul familiei Hamangiu

Constantin Hamangiu (Bârlad, 1869 – București, 1932) a absolvit Liceul Codreanu, apoi Facultatea de Drept din București. În perioada bârlădeană, a cumpărat casa de pe Bd. Epureanu nr. 1, de la Smaranda, nepoata de fiică a lui Alecu Tuduri, cel care o construisese în jurul anului 1830. La data cumpărării, Smaranda era căsătorită cu ofițerul Alexandru Mitescu. Conform tradiției, familia s-a mutat la București: se întâmpla înainte de 1914. În perioada bârlădeană, Constantin Hamangiu a scris poezii în limbile franceză și italiană, publicate în revistele locale *George Lazăr*, *Literatură și artă contemporană*, *Paloda*, *Tutova* (C. D. Zeletin, „Principesa Elena Bibescu. Marea pianistă”, p. 118), *Florile dalbe*, publicația Academiei Bârlădene (1919). Eminentul jurist s-a stabilit în București, unde a desfășurat o bogată activitate științifică și publicistică, reflectată în volumele: „Pandectele Române”, „Codul general al României”, „Tratat de drept civil roman”. Grație calităților sale, a fost ales membru de onoare al Academiei Române, iar între anii 1930-1931, a fost ministru de justiție. Nu și-a uitat niciodată orașul natal. Astfel, prin testament, a alocat sume importante de bani destinate premiilor și bursei pentru cei mai buni elevi și absolvenți ai Liceului Codreanu. Relativ la casa din Bârlad, Constantin Hamangiu a hotărât prin testament să o lase ca uzufuct surorilor sale, Elena Moscu și Maria Hamangiu. Talentată pianistă, Maria a locuit până la sfârșitul vieții în casa de pe Bd. Epureanu nr. 1. Deși a trăit în București mare parte a vieții, Constantin Hamangiu a cerut familiei să fie înmormântată în Cimitirul Eternitatea din Bârlad, alături de cei dragi.

Casa Hamangiu

Mormântul lui Constantin Hamangiu

Mormântul lui Nicolae Docan (1874 – 1933)

Ațasat de satul său natal, Tomești, comuna Pogana, Nicolae Docan a donat Academiei Române casa părintească, astăzi în stare de degradare. Și-a petrecut verile în casa rudelor sale, Iorgu și Emil Juvara, casă de pe str. 1 Decembrie, cumpărată de unchiul său Iorgu Juvara în anul 1881. Lingvist, numismat, diplomat, istoric, genealogist, a fost membru corespondent al Academiei Române (din mai 1915). Neamul Docan, menționat documentar din secolul al XVII-lea, s-a ramificat în toată țara Moldovei de odinioară. Dintre membrii cunoscuți ai familiei amintim pe Zoița Cuza, mătușa viitorului domnitor Alexandru Ioan Cuza, și Maria Docan, soția lui Iorgu Juvara.

Mormintele lui Gheorghe Docan, Soltana Docan și Iorgu Juvara

La finele secolului al XVIII-lea, aromânii din provinciile sud-dunărene s-au răscolit împotriva prigoanei și terorii otomane. În Principatele Române s-au refugiat membrii familiei Giuvara, care, la următoarea generație, s-au numit Djuvara în Țara Românească. Ramura moldoveană a continuat prin Dumitrache Juvara, al cărui fiu, important pentru istoria Bârladului, a

fost Iorgu Juvara (1833–1898), care s-a căsătorit cu Maria, fiica lui Gheorghe și a Soltanei Docan. Iorgu Juvara, cumpărătorul impunătoarelor case de pe strada ce-i purta numele, s-a remarcat în viața politică, administrativă și culturală a orașului Bârlad. Linia familiei Iorgu și Maria Juvara continuă astăzi prin strănepoata lor, Alexandra Chiliman Juvara.

Soltana, soția Comisului Gheorghe Docan

Maria Docan

GHEORGHE GHERGHE

DOUĂ SATE MĂSCUREI DIN ȚINUTUL TUTOVA. Geneza și primii proprietari

Toponimul are etimologie latină, *mosculos* devenit în limba română *moscur-i* și desemnează „porci castrați”. Ce s-a întâmplat la originea acestei comunități nu știm, încât termenul să definească, apoi, o comunitate umană. Să fi fost acolo un loc unde se creșteau porcii unui sat, loc devenit apoi săliște, este posibil.

Toponimul latin desemnează o comunitate de români, deși numele primului proprietar cunoscut are rezonanță maghiară, Dienes. Probabil, strămoșii lui au venit din Ardeal cu descălecătorii. Fiind în anturajul primilor domni, a fost boier de Sfat. În 2 aprilie 1434, în Sfatul celor doi frați voievozi, Ștefan și Ilie, apare Dieniș, spătar, apoi logofăt în perioada 1434 – 1443. Dieniș a avut doi urmași: Stoica Dieniș și o fiică cu nume necunoscut, căsătorită cu Costea Cârje. Cei doi urmași au primit zestre la căsătorie sate și alte bunuri. Printre satele primite au fost două cu numele MĂSCUREI: Stoica a primit satul Măscurei de Sus, celălalt sat, Măscureiul de Jos, intrând în proprietatea fiicei, căsătorită cu Cârje. Acest sat a devenit în timp, Cârjoani, după numele noilor proprietari.

Numele satului Măscurei este cunoscut dintr-un document din 22 martie 1507 (7015), când domnul Moldovei, Bogdan Voievod, fiul lui Ștefan cel Mare, a emis un document care înregistra un schimb de proprietăți între urmașii lui Dieniș:

„Fedca, fiica lui Stoica, nepoata lui Dieniș spătar a schimbat ocina sa dreaptă din uricul ei drept, din uricul bunicului Deniș spătar un sat pe Tutova, anume Măscurei de Sus și a dat acest sat vărului său, slugii noastre credinciosului, pan Costea Cârje, stolnic, pentru o jumătate din satul de pe Tutova, anume Bătinești, unde a fost Mezeu jumătatea de Jos”. (DIR. XVI-I, p. 66).

După acest schimb, cele două sate Măscurei au ajuns în proprietatea neamului Cârje.

Măscureii de Jos a devenit Cârjoani. Toponimul *Cârjoani* a fost menționat într-un document din 15 februarie 1610, emis la Bârlad, cu ocazia vânzării unui țigan. Martori la această vânzare au fost: Gligore stolnicul din Polițeni, Vartic, vistiernicul din Bătinești, Precup, șetrarul din Cârjoani. (DIR. XVII-II, p. 280).

Măscureii de Sus a devenit proprietate mănăstirească.

Costea Cârje a avut o descendență numeroasă: Dragoman, Ion, Măriuța, Maria, Dumitru, altă Măriuță, Teodosia (v. Maria Magdalena Szekely, „Sfetnicii lui Petru Rareș”, p. 24). Cel mai cunoscut a fost Ion, consemnat într-un document cu numele de Ivan Costevici din Măscurei. (*ibidem*). Fiica sa, Aglaia, a moștenit satul Măscurei, pe care l-a donat Mănăstirii Râșca (DIR. XVII-I, p. 69). Dania a fost confirmată, după doi ani, de fratele ei Gligore, devenit monahul Ghendie cu metania la Mănăstirea Râșca. (DIR. XVII-I, p. 249). Satul Cârjoani a rămas în continuare în proprietatea familiei Cârje. Un document din 1777–1782) prezintă satul Cârjoani moștenit de patru bătrâni: Gherasim, Pricop, Ignat, Pinta. (Din „Tezaurul

arhivistic vasluian: catalog de documente”, p.85). Atunci s-a consemnat o mărturie hotarnică, la cererea unor răzeși, printre care Dumitru Bădărău și Grigore Bujoreanu. Vecinii moșiei delimitate au fost Băicenii, Măscurei, Cârjoanii de Jos, marginea seliștei de jos fiind Hreasca. (*ibidem*).

Credem că cei patru bătrâni ai moșiei Cârjoani au fost urmașii lui Costea Cârje, de fapt o parte dintre ei, deoarece ceilalți patru primiseră părți din Măscureiul de Sus, doi dintre ei fiind Aglaia și Gligore. Dumitrașcu Bădărău este menționat și de un document din 9 iulie 1815. Partea lui a fost dată de Maria Carp unui ginere, Vasile Duca. După cedare, soacra a făcut înștiințare altor răzeși, Simion Bădărău și Gavril Grumeza (*idem*, p. 127).

Răzeșii moșiei (copărtașii) se înmulțiseră de-a lungul timpului, ceea ce a generat dese gălcevi, hotarnicii, judecăți îndelungate. În 1821, Vasile Duca, cel care devenise copărtaș al moșiei în 1815, a cerut o hotărâre a delimitării părților lui din Cârjoani și Hreasca. Vasile Ganea, vornic de poartă, a fost însărcinat cu delimitarea părților răzeșilor. Aceștia erau atunci: Simion Bădărău, Gavril Grumeza și preotul Gheorghe. Cu ocazia hotarniciei, s-au delimitat și vecinii moșiei: Odaia Grumezii, Husoia, Poiana Hrească, Poiana Giurgiului, Mireni, Valea Hrească, Horgeasca. (*idem*, p.139). Cu ocazia acestei hotarniciei, Simion Bădărău a întocmit o spiță de neam a curgătorilor din bătrânul Antohi Bădărău. (*idem*, p.140). Răzeșii erau neamuri între ei. În 1832, Simion Bădărău era cumnat cu Gavril Grumeza. (*idem*, p. 223). Neamul Bădărău stăpânea în două moșii, Cârjoani și Hreasca. Din 1843, s-a păstrat un izvod privind împărțirea bătrânului Bădărău între urmașii săi în cele două moșii. (*idem*, 223). Documentul mai aduce o informație principală, înrudirea răzeșilor din mai multe sate, la aceasta ajungându-se de-a lungul timpului prin căsătorii.

Drumul, parcursul, satului de la un proprietar la stăpânirea lui în devălmășie de către răzeși este asemănător în majoritatea satelor din Moldova și Țara Românească. Diferența a constat în termenii folosiți pentru desemnarea moștenitorilor.

În Țara Românească, urmașii s-au numit *moșneni*, în Moldova aceștia au fost *răzeși*.

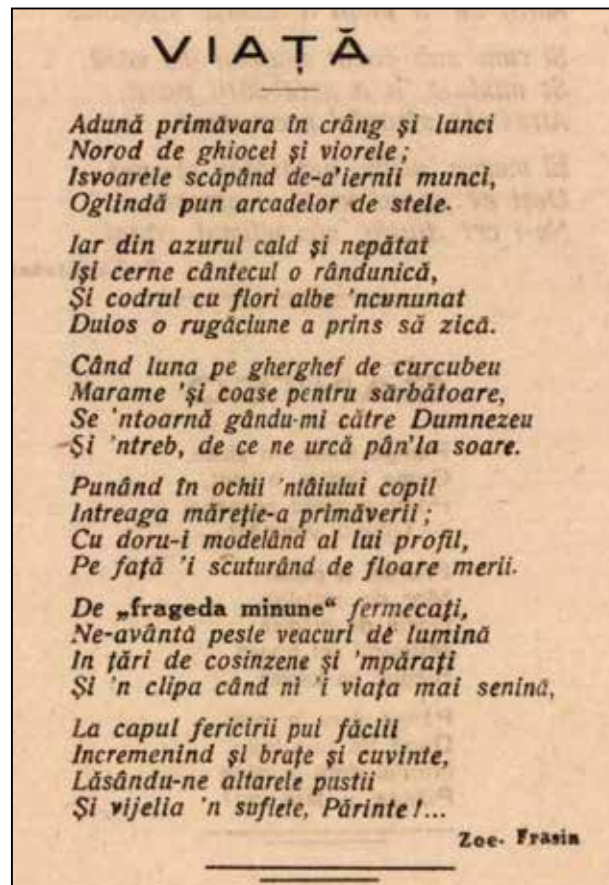
Toate satele au avut moșia împărțită pe moși sau bătrâni, numărul acestora fiind egal cu numărul urmașilor primului proprietar. Urmășii lui Costea Cârje au stăpânit ambele sate Măscurei. Cum urmașii lui Ion logofăt au fost opt, patru au primit Măscureii de Sus, ceilalți patru Măscureii de Jos, sat cunoscut azi cu numele de Cârjoani.

Urmășii lui Ion care au primit Măscureii de Sus au donat satul Mănăstirii Râșca, iar satul Măscureii de Jos, devenit Cârjoani, a continuat să fie stăpânit de urmașii celor patru copii ai lui Ion logofăt în devălmășie, în calitatea lor de coproprietari, adică *răzeși*.

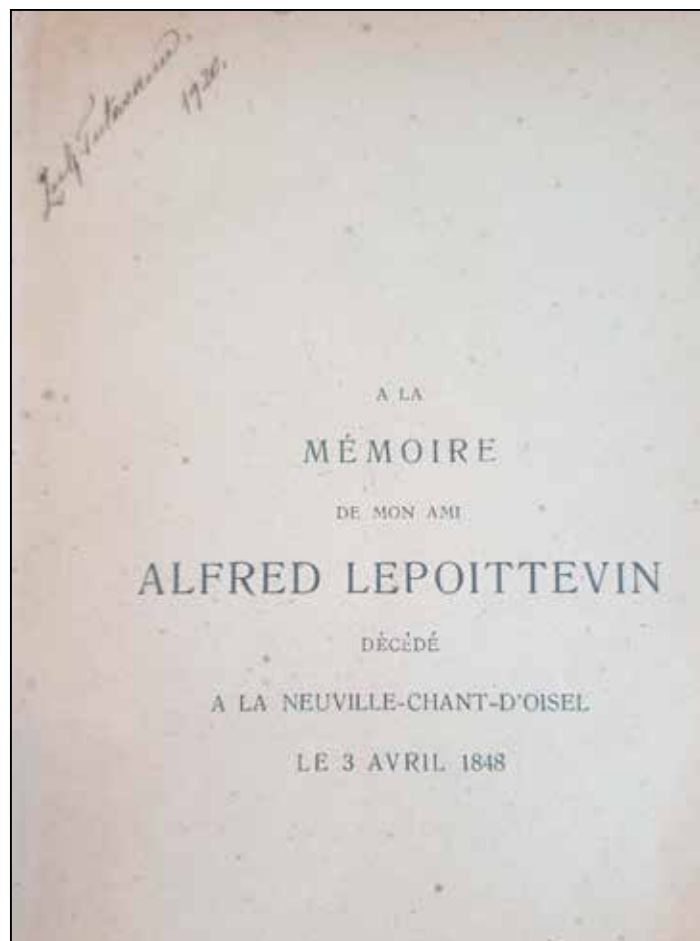
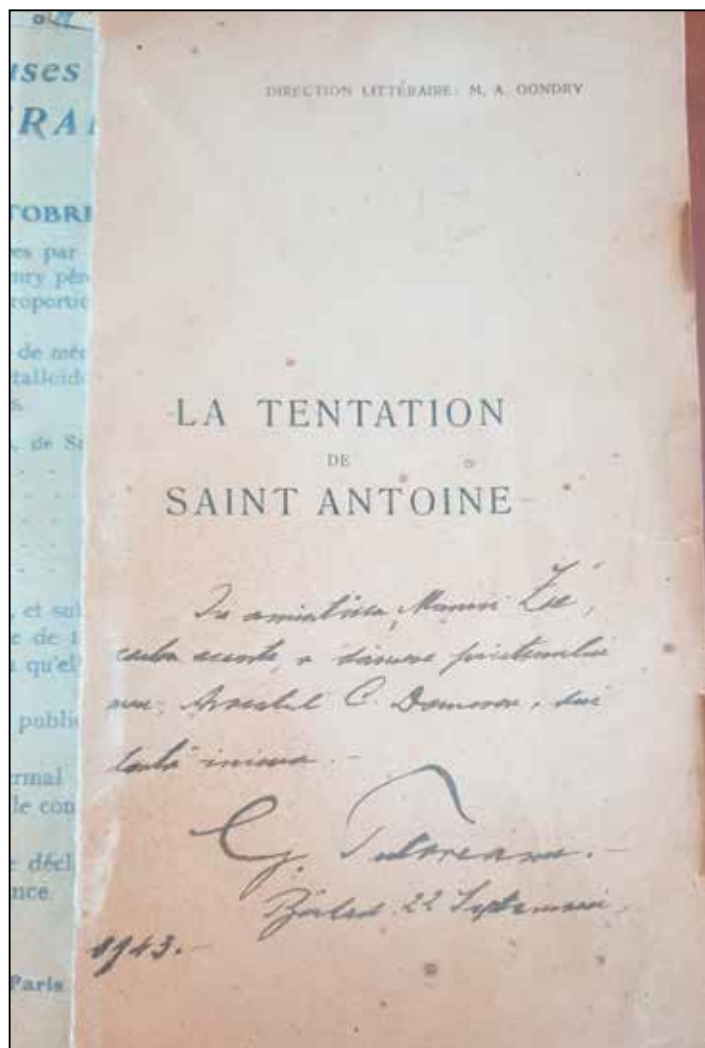
Pagini de arhivă descoperite de
Cătălin-Andrei Teodoru:

Semănătorul, 3, 1901, p. 46.

Convorbiri literare, 12, 1921, p. 838.

MAESTRUL G. TUTOVEANU

Rari sunt personalitățile culturale provinciale care, trăind o viață întreagă departe de freacățul Capitalei, să străpungă mediul adeseori opac din jurul său, să se impună

G. TUTOVEANU

în anul întemeierii revistei „Făt Frumos”

atenției generale și să intre puternic în conștiința publicului. Maestrul G. Tutoveanu, care a împlinit în acest an impresionanta vârstă de 70 ani, este unul dintre acești oameni provinciali care prin măsura talentului său, nu numai că a însuflețit cenacurile literare, dar s'a și lansat, pregătind în același timp și pe alții. Eu n'am avut norocul să asist la cenacurile literare bârlădene prezidate de maestrul Tutoveanu în primitoarea sa casă de pe Bulevardul Epureanu din Bârlad, dar am auzit că acele cenacuri erau frecventate de personalități marcante azi ale culturii românești și că alături de maestru oficia, discret, consoarta sa, regretata de toți Zoe Frasin.

Maestrul Tutoveanu este pentru generația mea mult mai tânără, omul eleganței formei, al dulziei. Primul său volum „Albastru” — ce titlu simbolic pentru toată activi-

tatea ulterioară a maestrului, — a fost pentru mulți dintre noi carte de căpătâi. Poezii din volumul „Albastru” se cântau acum 20 de ani. Nu pot să uit cât de înduioșată era clasa mea, a cincea, dela școala normală din Buzău, când un coleg cânta aceste stanțe ale maestrului:

*În barcă pe Prut stăm alături
Și-amorul se joacă 'ntre noi;
O pânză de-argint țese luna
Prin stuful cu vinete foi.*

Furați de vraja cântecului acesta nostalgic, toată clasa se simțea înflorată și toți începeam să cântăm; iar când cântecul se isprăvea, rămâneam toți pe gânduri, în timp ce ecourile lui stăruiau mereu în suflet și se depărtau parcă în niște adâncimi profunde.

Multă vreme după ce am părăsit școala, am urmărit activitatea maestrului care ne stimula, căci era al nostru: era învățător. Mereu în ascensiune, cântând mereu din lira-i fermecată, a rămas mereu poet. Nu-l cunoșteam personal; poetul trăia retras și nu l-am putut cunoaște decât târziu, când am început să lucrez la „Antologia învățătorilor în literatură”. Imi scria niște scrisori cu un scris fin, caligrafic, în plicuri elegante, pe o hârtie crețată și imaginea maestrului începea să capete contur în închipuirea mea; îl vedeam elegant, îngrijit, cu lavalieră și, când l-am cunoscut în sfârșit, imaginea lui era aidoma cu aceea pe care mi-o formasem dinainte despre dânsul. Dar ceea ce nu-mi putusem imagina, erau ochii: aceea adânci și buni, în care fremătau câmpurile moldovenești, livezile înflorite, stuful argintat de lună. Impecabil în totul, de o surprinzătoare vigurozitate pentru vârsta lui.

L-am întâlnit apoi regulat la adunările generale ale Societății Scriitorilor, elegant, discret, prietenos cu toți, respectat și admirat de mulți. În ultima adunare l-am ales în comisia de premii a Soc. Scriitorilor Români, fără să știm că prin asta noi scriitorii îi aducem un modest omagiu pentru cei 70 ani de viață împliniți anul acesta.

Prieteni l-au sărbătorit în toamna aceasta, discret, în urbea lui. O parte din presa Capitalei a scris despre această sărbătorire. Cuvinte pline de căldură a scris în „Gândirea” d. Nichifor Crainic. Din tot ceea ce s'a scris se vede admirația pentru maestru, care a rămas mereu un îndrăgostit al poeziei, pe care a slujit-o cu credință.

Dar poate că numai simpla sărbătorire, cu cuvinte de admirație și recunoștință, n'ar fi de-ajuns să răsplătească strădania, credința sfântă în artă a maestrului. Premiul național de poezie ar cinsti cu mai mult temei și omul și opera sa, căci maestrul Tutoveanu a intrat de mult în Panteonul artei românești.

B. Iordan

POETUL G. TUTOVEANU

Bârladul a trăit, totdeauna o efervescență literară, cunoscută țării. Și aceasta grație unui om, despre care

G. TUTOVEANU

G. Tutoveanu omagiat la împlinirea vârstei de 70 de ani în paginile revistei *Viața Basarabiei*, 1942.

Acasă la George și Zoe Tutoveanu, Bârlad, Bulevardul Epureanu 41. August 1938.

Pe scaun: Zoe G. Tutoveanu. În picioare, de la stânga: Ecaterina Ionescu, Polidor Tutoveanu, George Tutoveanu, Cecilia Polidor Tutoveanu.

George și Zoe G. Tutoveanu, în livada din spatele casei.

UN POEM DE...

PERPESSICIUS

SEPTEMBRIE

Pe sat și vale soarele apus
A pus o brumă fină de 'nserare;
- Ce tristă-i ziua 'n care nu ți-am spus
Nici un cuvânt de adorare!

Un greere încearcă să renvie
Din simfonia nopților de Iuliu,
Cu ample, leneșe rotiri de uliu
Se lasă seara peste vie.

Alerg în sbor la pajiștea din deal
Pe unde-ți revărsam cosița 'n soare,
Amurgu-și trage cel din urmă val
Din razele-i zăbovitoare.

Din nucii gravi cad, una câte una,
Nuci seci trezind ecouri pline,
De după deal și discul lunii pline
Apare mîi gol ca întotdeauna.

Vutcani, Sept. 1917

SIMION BOGDĂNESCU

Ecou volatil

Scurmă propoziția în auz:

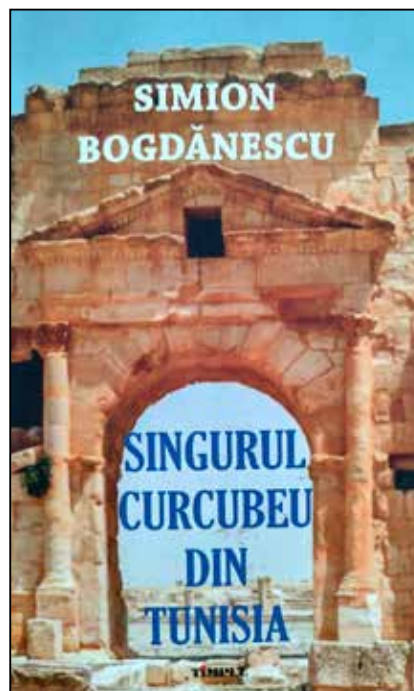
Eu vă iubesc,
viile zdrențuite
cu frunzele lipsă,
drumurile uscate
nu-și aduc aminte
de fosta lor șerpuire
în lumina cățuilor
apa mării se bea singură
picătură cu picătură
curcubeul nu este voios,
este tăios și sever,
o secure numidă
vrea să mă sugă
și să mă ascundă în nouri
sau o drujbă
păzitoare de doliu
parcă o lebadă albă
se încolăcește, se desface
și iar se încolăcește,
Salammbô sau iubita
sunt numai un fuior
sau un abur de carne
în plutire
carnea dulce a gurii
răcoros transmite
un aer de răcoare
dar *Eu vă iubesc*
în auz parcă mi-ar fi
pipăit trandafiri,
Eu vă iubesc
există pe Pământ
un ocean de miros
undeva,
în penumbra lui

îngerul morții își repetă
rugăciunea
apele curg
fără ele munții curg
fără ei,
albastrul ploii și-al florii
fac fluturii minusculi
Eu vă iubesc
repetă și ecoul volatil,
cerneala singură din coada
păunului cade
în grădina enormă de trandafiri.

Pe lângă tăcerea ușilor

Tăcerea mâinilor care scriu
umblă prin sicriile mărilor
undeva în sud
sufletele celor duși
pare c-aud cuie
cineva împrăștie zahăr
pe valuri dar se pare
că ninge
o ninsoare de tălpi
de copii
pe lângă tăcerea ușilor
pitiță-i mintea unui nebun
o minte rătăcită
a unui înger de altă dată
plecat în exil.

MARIUS CHELARU

pe hârtia ca o inimă dezgolită

unui caligraf al unor vremuri care nu mai sunt

din cutele zilei
deja picurau semințele amurgului
pe hârtia

născută mult odinioară
albă ca sufletul unui prunc

îl priveam mânuind *kalemul*
care văzuse vieți fără număr
înainte de-a sa
mângâindu-l ca pe o femeie
pregătindu-se să-și aștearnă sufletul
pe hârtia mai bătrână decât bătrânețea

închidea ochii
zăvorând calea spre lumea de azi
deschidea larg porțile inimii
muindu-și gândurile în sângele amintirilor
dădea din nou ființă
unor poeme
îngropate de cei de acum
în neantul trecutului
de care nu mai vor să știe

afară
oamenii
se trec
fire de nisip în palma luminii clipei
ferindu-se de cunoaștere
crezându-se într-un prezent suspendat
rostogolindu-și vorbele înaintea lor
ca o pavăză

caligraful orb
știa atât de bine să privească lumea cu dinlăuntrul
vedea atât de bine viața

sângera miracole
șoptind un cântec pe note
din cenușa lui odinioară
pe hârtia ca o inimă dezgolită de tot și de toate

poeme
despre un anume fel de frumusețe
care nu mai trebuie nimănui

Sfânta Muceniță Parascheva

Biserica este de fapt o veche construcție bizantină, rectorită de Constantin Brâncoveanu în anul 1692. Urmare a unei înțelegeri dintre patriarhia Ecumenică de la Constantinopol și patriarhia Română a devenit oficial loc de închinăciune pentru creștinii ortodocși români.

răsuflarea domnului Brâncoveanu
mi-a îndreptat pașii
de la Cele Șapte Turnuri
la bisericuța de pe malul Cornului de Aur
răsad pururi tânăr
din apusul uitat al Bizanțului

clopotul din curte
liniștea
gândul la Sfânta Parascheva de la Iași
la tot ce înseamnă *acasă*
mi-au deschis drumul

sfinții din icoane
m-au privit până în străfundul vieții
cale de-o rugăciune

le-am deschis poarta lăuntrului
i-am simțit
cum s-au așezat pe iarba copilăriei
alături de ai mei dragi
plecați la ceruri

au cules cu lumească și fericită uimire
fire din dangățul clopotului satului de odinioară
mirosul de gutui toamna
zvonul de păsări mirosind a primăvară
un lătrat al Azoricăi
lăsat pentru noi
de dincolo de raiul câinilor
un cântec al mamaiei
o zi de-a noastră copii
fugind pe drumul spre Balta Oii
câteva vișine din livada inimii mele

până să deschid ochii
să îi văd la loc în icoane
au dezlegat de suflet câteva amintiri
cărora
nu puteam nu voiam
să le dau drumul să plece

înainte de a pleca
am cules din umbra Sfintei Mucenițe
câteva muguri de liniște
de pace
de lumină
sădindu-i cale de o veșnicie și o rugă
în suflet

glasul răgușit al unui muezin
mi-a adus aminte
unde eram

IOANA DOR**Îmi pregătesc nuiaua**

Nu voi ști niciodată
unde mi-au murit pisicile
și nici motanul Fistic, zis Sfârâiac,
unde s-a mazilit.
A fost și este un crai,
golan de cartier,
cum l-a diagnosticat
medicul de familie mătească.
Eu îl plâng de mort,
iar el nu mai poate de fericire,
haiducind
în brațele unei pisici nipone
care-și ține urechile
ca două andrele de coafură exotică.
Îmi pregătesc nuiaua
ca să-i fac blana vărgată
când se va întoarce acasă,
și n-am să-l iert
până când nu va începe
să recite poezii,
mieunându-le.

Ploi cosmice

S-au îndrăgostit
privighetorile cosmice
în beția lor nupțială
adusă de cozile cometelor,
de ploile de meteoriți
și de răcoarea
nebuloselor
explodând în garoafe
și-n codri de liliac.
Cântecul lor
izbește în timpane
trupul unor celeste fătâni
ale întâmplării.

ADRIAN VOICA**Folclor modern**

Viața prinsă în e-mail-uri
Este spusă cu temeuri
Și când iese nou-n față
Totul este despre viață –
Viață-n sus și viață-n jos
Pân' la poarta lui Christos.

Boală grea

Încerc un sentiment de neputință
Când văd cum merg spre neființă.

Îngrijorat

Bătrânul n-are mai de trăit o zi –
Apoi se vor mai scrie poezii ?

Spectacol

Cortina încet se lasă pe un spectacol trist
Vegheat din înălțime de fericitul Christ.

Menire

Lui Zenovie Cârlușea

Să leg cuvintele mi-e dat
În vers cu miros de păcat.

Uneori...

... Limbaj voit bolovănos
Dar cu inserții de frumos.

Inspectie de toamnă

Lui Petre Isachi

Întoarce vântul frunzele să vadă
Culoarea cu vibrații de Eladă.

Distihul

Când crezi că scapi de grija versului lucrat
Distihul îți șoptește : ,
Nu e adevărat'.

Lucid

Cu conștiința scurtului popas
Închid misterul pentru care-am ars.

Pregătiri de drum

Neliniștile mele în lacrimi s-au topit
Și-mi colorează versul cu negru infinit.

Noua realitate

Lui Nicolae Dumitrescu

Trăiri mai vechi, ieșind la suprafață
De noapte dau și de pereți de gheață.

Pastel ascuns

Neobosita ploaie, activă de aseară
Încearcă tamburina sunând a primăvară.

Bisturiu cu grafit

De fiecare dată când vă scriu
Fac operație pe viu.

Menire

Din pumnul de cuvinte, buchet de poezii
Din sunetele sfinte frumoase simetrii.

Remember

Viața își ascunde adevărata față
Când îți arată masca de paie.

Forța cuvântului

Cu meșteșug surprinsă, cu aripile-n vânt
Se mută clipa în cuvânt.

Sculptură în piatră

De-o vreme ritmul pur mă ocolește
Și doar în flori de colț se regăsește.

Ocolind fulgii

Cât a trecut de când mergeam de mână !
De am fi strâns dovezi o săptămână!

Altfel despre timp

I-am sugerat duratei că mă retrag din
viață,
Ca să cunosc eterna, sublima dimineață.

Surpriza

Singurătate, negru, durată, infinit
Au invadat distihul cu muzică de schit.

Eminesciana

N-a mai plouat de mult cu galbene scânteii
Că n-am putut s-ascult rotundul glas al ei.

Frică

Înconjurat de umbre răspund la întrebări
Cu intonații sumbre sub purpura din zări.

Fum

Pe lista gri de așteptare
Trecut și eu, ca fiecare.

Puțin obosit

Credință și evlavie îmi ceri
Cu altă voce decât cea de ieri.

Roluri peste tot

Cortina rolul și-a jucat.
Spectacolul s-a terminat.

Rezumat

Viața mea a fost un joc de umbre,
Rămas-au numai cele sumbre.

Întrebare și răspuns

La întrebarea de ce nu dorm noaptea
Răspund că vreau să simt când vine
moartea.

Noapte

...Iar 'după', brusc dispare dintre noi,
Golit de sine însuși, cuvântul 'înapoi'.

Parc imaginar

Te plimbi printre idei – și ți se pare
Că una-i o frumoasă călătoare.

Postfață

„Voi, cititori ce vă aflați departe
Doar Vremea absolută-i semn de carte.”

GABRIELA ANA BALAN**Despre fericire s-a mai scris**

am scris și eu
fără să știu că vine o zi
când ceașca mea de cafea
va fi fericită să soarbă cu mine
licoarea nesomnului
fără lapte și zahăr

de ce nu mi-a spus nimeni niciodată
că fericirea nu poate fi
vândută sau cumpărată
numai trăită
și de ce nu poate fi ea eternă

eu am spus tuturor că fericirea e o floare
presată în ierbar de sora mea mai mare
unii m-au crezut alții nu
dar toți au încercat să mi-o fure

unii au plantat-o în glastră alții în pădure
unii pe morminte

Stimată toamnă

Mi-ai dat prea multe ploi, stimată toamnă,
Nu am destule frunze să-ți dau rest
Le împart la doi, le dăruiesc la iarnă
Sau înconjur planeta de la est la vest.

De la fereastră voi privi cum ninge
Pentru un colier de lacrimi nu-i de ajuns
Nici toate ploile din lume nu mi-ar ajunge
Pentru o zi de plâns.

Și ce să fac acum cu atâtea ploi
Dacă nu am sădit nimic, ce să rodească?
Ce-am îngropat în inimă nu vreau să crească
Iar praful de pe ochi ar deveni noroi.

Stimată toamnă, ochii mei
Nu sunt făcuți doar pentru plâns
În ei dansează nori, se aprind scânteii
Din focuri sacre câte am strâns.

Vrei frunze înapoi? Azi nu primești!
Ia-ți ploile și du-te în povești
Eu te iubesc oricum, stimată toamnă
Și voi muri de dorul tău la iarnă!

GEORGETA POPOVICI STRAT**Când călimara-mi va fi goală**

Când călimara-mi va fi goală
Mă voi preface însămi
Albastra ei cerneală
Cuvântul să-mi răsară
Din necuvânt

Și-asemenea cum o maree
Mării îi spală nisipul
Cu țărmul său
Firava-mi plasă se va prinde
Printre atâtea stele
De Dumnezeu
În pana-i răsfirată firii
Unde Totul
Însăilează silabă cu silabă
Întreagă alba lui mătase
Peste uitarea neuitării
Rostire nerostirii...

Încotro

Miliarde și miliarde de mâini,
De picioare
Printre care mâinile tale
Și ochii tăi,
Printre miliarde de ochi
În eter bâjbâind
De parcă-s o reptilă
Târând c-un fir uitării
Capul de mort ancestral
Prin negura vremii!...

Încotro te îndrepti?
Pe cine aștepti?
Căci niciciunde
Răscolind printre umbre
Văzul
Întreg nu te poate vedea!...

E calea deschisă continuu
Și noapte și zi,
Carte
Ce te așteaptă să poți răsfoi
În multele-i file
Luminii cuvântul!...

VIOREL DINESCU

SPAȚIU MINKOWSKI

Hiperbole și cifre în ecrane
Din care frigul mă privește fix
Un zumzet asurzit crește din lucruri
Când steaua lumii trece peste Styx

Imaginile vin și pleacă-n vid
Cu dăre lungi se risipesc în spații
În care zilnic moare Euclid
Zdrobit de-absurdul altor ecuații

În drumul de la minus către plus
Ne întâlnim timizi la punct vernal
Într-un prezent candid și ideal
Pe fluviul clipelor ce curg în sus

Din curbe exponențiale se nasc vise
Și taina lumii crește în abscise

FRANCESCA DA RIMINI

Cum ne strigau pe nume toți copacii!
O, Paolo, prin veacuri n-am uitat
Sărutul tău de moarte-nfiorat,
Cum ne strigau pe nume toți copacii!

În carnavalul verii-nflăcărat
Se-nvălmășeau și sfinții toți și dracii
Noi singuri ne credeam...că ne-au uitat...
Cum ne strigau pe nume toți copacii!

Și-au năvălit o droaie în palat
Și judele și găzii și ciracii,
Pumnale de oțel au scânteiat,
Cum ne strigau pe nume toți copacii!

Și azi arzând în focul necurmat
Noi suntem mai bogați ca toți săracii,
O, Paolo, prin veacuri n-am uitat
Cum ne strigau pe nume toți copacii!

CERCURI GRAVE ȘI ADÂNCI DE FUM

Se-ntorc în ochii tăi copaci de fum
Cresc, mari, în ei, adâncuri tremurate
Pătrunși de seară și singurătate
Se-ntorc în ochii tăi copaci de fum
Și străzi de fum abia se mai zăresc-
O schiță-a unor alte avatare-
Se prăbușesc în gol, se pierd în zare
Și străzi de fum abia se mai zăresc
Trebui să-nvăț să mă întorc din cercuri
Din cercuri grave și adânci de fum
Dar ochii tăi nu-mi spun pe care drum
Trebui să-nvăț să mă întorc din cercuri.

Se scrie astăzi o enormă poezie pe globul pământesc. Aproape că îmi vine să cred că Pământul în spațiu este și o enigmatică poezie. De aceea, înseși ierarhiile nu-și mai află rostul. Viorel Dinescu îmi apare ca un poet autentic, profund, fără orgolii găunoase. El scrie, gândindu-se că, probabil, în viitor, cineva, nu știm cine, va găsi anonima sticlă aruncată în mare și va descoperi ca pe un netăgăduit adevăr vibrațiile spiritului său!

Simion Bogdănescu

*

Îmi place să-l citesc pe poetul Viorel Dinescu pentru că știe să pună lucrurile și oamenii la punct de la primele cuvinte pe care le înșiră pe hârtie: „Singur în inima unei furtuni de vibrații / Numai Marele Organist mai poate găsi esențe pierdute / În jocul clapelor albe și negre / Ce se alungă și se-ntorc încontinuu / Spre a se întâlni departe, dincolo de sunet...” („Adagio”).

Nu te duce de nas, spunându-ți că patima conduce lumea. Dimpotrivă, în toate cărțile lui te lasă să înțelegi că Poezia e o mare dandana, o cauză pierdută și o retragere la schit. Cu toții ne ascundem, câteodată, între pereți voievodali, zugrăviți cu închipuiri de vis de niște călugări ce-au trudit spre a-L slăvi pe Iisus, cu gândul că ni se vor ierta nouă păcate mari cât casa. Ne ascundem, mergând în sens contrar izbânzii. Fuga dincolo de sunet nu e oare înfrângere?

Hai să-mi pun în cap o parte din lumea Galaților: Viorel Dinescu este, după Constantin Tonegaru (fiu de general și proprietarul unei mari plantații de cuie), poate cel mai bun poet al orașului care, cel dintâi în România, i-a înălțat o statuie lui Mihai Eminescu. Am scris o frază ce va fi amendată, așa că-mi iau o clipă de liniște, îmi reglez respirația și-mi primenesc cămașa, încredințat că într-o cămașă nouă, lucrată la Brăila, încap trei movile de soare și o vară cu toate ploile ei, un cuib de pasăre (aușel sau privighetoare de apă?) împletit în stuf, un spic de grâu (sau numai mireasma lui) și o plutire de lebede. Orice petic pe o cămașă de la Brăila este o ureche de înger; rupeți-o și va crește un mugur de corn de capră neagră. Vorbesc în deochiuri, dar nu-i nimic de făcut, poezii autentici, ca și fetele de odinioară din Galați (ehei! pe când eram eu elev la Școala normală din Costache Negri), se dau în leagăn de seacă și-ți vrăjesc sufletul cu chihlimbaruri negre, cu zăpezi lunatice...

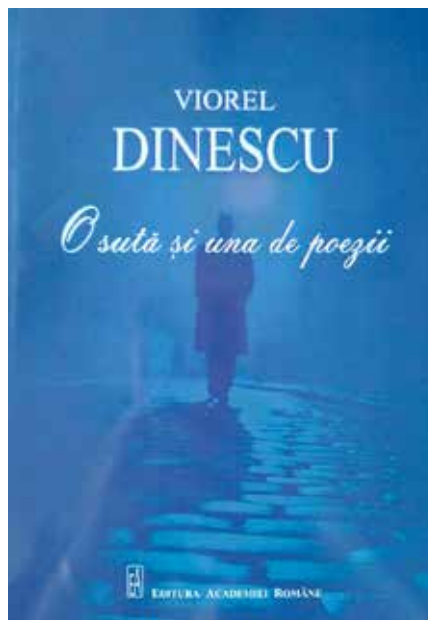
Viorel Dinescu e profesor de matematici. Și poet în perfecta integritate a cuvântului. Ulmul și iedera. Știu că poezia este plăcere anticipată: o ninsoare ce stă să vină, luna aprilie clocotind alb în crânguri, septembrie amenințând să incendieze pădurile. Dar matematica? Asta ce-o mai fi? (Când venea ora blestemată, mă căram în Nicăieri; știu cum e acolo.) Iluzia și matematica. Stranie și nemaipomenită împerechere! O dublă răsfrângere în vers a

ficțiunilor chemate să mute umbra către înțelegerea luminii. De aici și îndrăzneala nocturnă a cuvintelor lui Viorel Dinescu. Îndrăzneala nocturnă fiind cea înotătoare a puiului de rechin ce-l ajută să execute saltul după prada din vis.

Îmi face impresia că Viorel Dinescu scrie poezii așa cum ar plimba un câine la malul Mării sau un cal prin mijlocul fluviului, în amurg.

Să scrii poezii pentru a asculta tăcerea vuind. Ce poveste de poveste...

Fănuș Neagu

Din prefața la Arhipelag stelar,
2006

LINA CODREANU

URBEA HUȘILOR, DINCOLO DE TIMP

„Crestomația poate fi considerată
o carte de vizită a orașului Huși”.
(L.C.)

Orice istorie este un labirint în care dezorientarea, nesiguranța și lacunele uitării pot fi, parțial, acoperite de documente, amintiri, evocări, relatări, impresii conjuncturale. Culegerea prezentă se vrea o fereastră luminoasă, o oportunitate generoasă pentru urmașii generațiilor de hușeni, dornici de a parcurge file despre istoria și cultura locului. Cum, până acum, nu s-a alcătuit o asemenea antologie cu pagini literar-istorice și plastice, încercăm o „recuperare a trecutului” prin reavivare documentară, literară și legendară. În acest mod aducem la îndemâna prezumtivului lector o parte din ceea ce noi înșine am adunat din arhive, biblioteci, din diverse publicații, din mărturii directe ori din reprezentări grafice ale sonurilor muzicale și armonii plastice.

Așezat la răscrucea unor drumuri ce, din punct de vedere geografic, unesc punctele cardinale ale ținuturilor românești și, istoric vorbind, poartă semnele convulsivului periodice, târgul Hușilor¹ și-a creat *propria identitate*. Din cuprinzătoarea *poveste a Hușilor* pot fi (re)cunoscute: situarea urbei în albia dealurilor, aspecte ale vieții socio-culturale, evenimente, fapte și întâmplări, credința și concepția de viață, figuri hușene reprezentative ori atipice, elemente care împreună alcătuiesc acel „*spiritus loci*” numit *Huși*.

Volumul este conceput în trei module, care se bazează pe

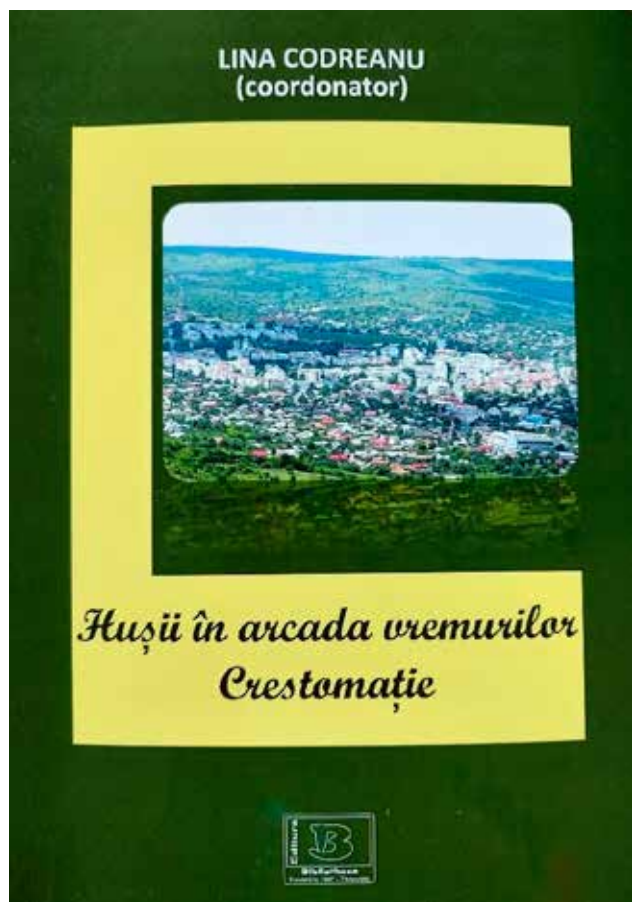
text, pe dialog și pe reprezentarea vizuală, adică: *I. Analecte / Catalecte despre urbea Hușilor*²; *II. Convorbiri empaticе*; *III. Hușii în viziunea plasticienilor*.

Crestomația se adresează atât cunoscătorilor într-un domeniu cultural-științific, cât și celor neinițiați, însă dornici de a cunoaște așezarea cu istoria, împrejurimile și peisajul urbanistic sau unele personalități ale „orașelului dintre vii”. Chiar dacă focalizarea vreunui fragment nu surprinde în mod explicit imaginea urbei, precizăm că, în secundar, atenția noastră s-a extins și către atmosfera vremurilor, mentalitatea de epocă, sensibilitatea și imaginația hușenilor, interesul pentru cercetare și cultură, relațiile socio-umane ori aspectele peisagistice. Selectate dintr-un amalgam de domenii și specii, scrierile cuprind istorie și geografie, poezie și proză, reportaj și interviu, analiză și cercetare științifică, legendă și memorialistică etc.

Situându-se la confluența documentului cu imaginația, cele mai multe texte aparțin genului „de frontieră”, prin care se amalgamează fertil viziunile obiectivă și subiectivă în memorii, amintiri, portretizări, evocări, literaturizări etc. Chiar convorbirile directe pun în cumpănă categoriile real și imaginar, dar farmecul nu rezidă în discernerea realului de ficțional (ceea ce nu este în intenția noastră), ci în *conlucrarea* celor două unghiuri de vedere, situație care-i imprimă volumului un caracter inconfundabil și provoacă gândurile și emoțiile lectorului în multiple moduri.

Aproape *o sută de voci* sunt inserate în crestomație, ceea ce nu e mult în raport cu adâncimea istorică a localității Huși, cu diversitatea modului de trai al localnicilor și cu materialul disponibil cercetării. Numele scriitorilor sunt, în general, cunoscute în rândul intelectualității locului și în memoria colectivă, chiar dacă biografic și geografic autorii sunt vizibil distanțați. Cine n-a auzit despre cărturarul Dimitrie Cantemir, istoricul Nicolae Iorga, actorul Alexandru Giugaru, poetul Ion Alex Angheluș, prozo-poetul Ion Gh. Pricop, apoi despre romanul lui Gheorghe Chiper, picturile lui Viorel Huși, fizionomiile lui Costache Olăreanu, cercetările vini-viticole ale lui Avram D. Tudosie, discursurile patriotului basarabean Nicolae Dabija?... Asemenea, cine nu știe despre intelectualii hușeni trăitori printre noi, precum eminescologul Theodor Codreanu, istoricul medievist Costin Clit, logicianul Petru Ioan, PS Ignatie al Hușilor, arheologul Vicu Merlan, poetul-preot Marcel Miron?

Direcțiile de afirmare a autorilor incluși în culegere indică o paletă neîncăpătoare a profesionalizării din aria culturii și științei: istorici (Melchisedec Ștefănescu, Nicolae Iorga, Costin Clit, Vasile Calestru); prozatori (Virgil Caraiivan, Gheorghe Chiper, Marta Miculescu, Romeo Pivniceru, Costache Olăreanu, Ion MăcneaVetrișanu, Ion Gh. Pricop, Lina Codreanu); poeți (Barbu Nemțeanu, Constantin Asiminei, Ion Alex. Angheluș, Petru Brumă, Petruș Andrei, Marcel Miron, Valentina Teclici);

actori (Alexandru Giugaru, Constantin Codrescu); pictori (Ștefan Dimitrescu, Adam Bălțatu, Octav Angheluță, Viorel Huși, Rodica Lazăr); oenolog (Avram D. Tudosie), arheolog (Vicu Merlan); ierarhi, muzicieni, jurnaliști, epigramiști, cenacliști ș.a. Autorii se diferențiază prin specializarea intelectuală, prin maniera stilistică, prin raționamente originale ori tușe sentimentale, prin împrejurările în care au creat / publicat etc. Poate că, luat singur, aportul auctorial n-ar fi atât de vizibil, dar împreună aceste contribuții pot constitui punctul de sprijin ori platforma unor proiecte individuale și colective ale generațiilor prezente și viitoare.

Substanța materialelor evidențiază geografia urbană cu centrul și marginile sale, surprinse, mai ales, în secolul al XX-lea. Dacă în mijlocul târgului se puteau vedea biserică, școală, tribunal, spital, casă de cultură, bancă, piață, restaurant, grădina publică etc., la margini se arătau dealuri dantelate cu vii, case cu cerdac și grădinițe cu flori, invadate de vegetație ori pitite sub poala pădurii Dobrina, crame prin podgorii, cărări urcând spre cer... Călătorii prin târg au fost dintotdeauna atrași de farmecul aparte al urbei, fie de agitația de burg, fie de molcomia traiului provincial.

Pentru cititor s-au profilat câteva câmpuri de interes precum atmosfera patriarhală, agitația școlară, sărbătorirea zilelor naționale, ziua iarmarocului, tabieturile hușenilor atipici („trăsniți”, cum îi numește romancierul) etc. Cu toate acestea, vreo trei motive / miteme par să atragă magnetic interesul activ al celor „de-atunci”, deopotrivă cu interesul celor „de astăzi”: *peisajul, crâșma și trenul*.

Așezat în pâlnia dealurilor „dogorite de podgorii”, orașelul Huși (dintotdeauna - „orașel”) creează o puternică impresie prin șerpuirile bulversante ale căii de intrare dinspre Dobrina, fie pe „drum de pulbere”, fie pe „drum de fier”. Pitorescul așezării este sporit de ansamblul panoramic prins în arcul geologic cu deschidere abia spre Valea Prutului. Ziua, vegetația covârșitoare creează hușeanului zone de tănuire, de răcoare și acoperă rânile zidurilor cariate. Noaptea însă, de pe orice colină s-ar privi – Dobrina, Recea, Corni, Coțoi, Moțoc, Dric, Schit –, se arată ochilor un spectacol fascinant al jocului de lumini, o pălărie umplută cu stele, aș zice, adevărat „cer răsturnat” ori „strachină înstelată”, cum le-a înregistrat memoria colectivă.

Așezată între vii, averea de fond a localității era/ este reprezentată de produsele viței de vie: strugurii, vinul și rachiul / țuica. Atât de multe erau *crâșmele* – unele dispăreau pe neștiute, altele se iveau atrăgând clientela zonei –, încât cu greu puteau fi numărate la fix. Nici încercarea lui Romeo Pivniceru de a le înșirui nu pare să fi epuizat subiectul: se aflau la tot pasul, de la trecerea barierei orașului, unde era deschisă permanent crâșma lui Balan, înșiruite pe despicătura rutieră de traversare spre Prut, până la podișul Dricului, unde se putea lua „rămasul bun” în drumul spre locul de veci. Crâșmele puteau fi loc de lăcomie, pierzanie, scandal, degradare morală. Nu peste tot, căci aproape de centru se afla „bodega lui Jecu, local fără rival în tot orașul”, căutat de elita burgului, adică de către „cei mai rafinați amatori de vinuri din orașul nostru: avocați, profesori, medici sau alte categorii de intelectuali”.

Spre deosebire de crâșme care „înlănțuiau” spiritul localnicilor, *trenul* devenise mijlocul de evadare din spațiul monoton și apăsător al provinciei. Mijlocul modern de transport reprezenta „poarta” spre lume, orice călătorie fiind

un pas către cunoaștere, aventură și fantezie. Nu e de mirare că imaginea trenului, diminutivat „*trenișor*”, „*trenușor*” și „*trenuleț*” este iterativă, fiind invocată în peste douăzeci de texte (chiar și în pictură), îndeosebi prin referire la poezia din 2015 a gălățeanului Barbu Nemțeanu, *Trenul Crasna – Huși*, care, timp de peste un secol, a avut un ecou penetrant și prelung în conștiința generațiilor de hușeni impunând *matricea stilistică a locului*.

După parcurgerea acestei culegeri, oricine poate fi convins că *unitatea* volumului prezent este dată de natura tematică, punctul esențial care unește vocile autorilor rămânând *imaginea orașului* din Moldova de Mijloc, de-a lungul vremurilor, încât *Crestomația* poate fi considerată o *carte de vizită a orașului Huși*.

Note:

1. În cuprinsul lucrării, pentru toponimul *Huși* sunt folosite formele: *Hușii*, *Hușul*, *Hușiul*, cu formele flexionare corespunzătoare.
2. Dicționar: *Analecte* – s. f. pl. Fragmente alese din unul sau mai mulți scriitori și publicate în volum; *Catalecte* – n. pl. Colecțiune de bucăți de lectură alese.

PRIMĂRIA MUNICIPIULUI HUȘI CONSILIUL LOCAL MUNICIPAL HUȘI

TOAMNA CULTURALĂ HUȘEANĂ

SĂPTĂMÂNA II

09.09.2024, ora 18:00 - VERNISAJ Salon „DAMIGENIUS” 2024
 Invitați: Ovidiu Ambrozie Borta- BOA, Leonte Năstase, Marian Avramescu, Gabriel Rusu, Ștefan Alexandrescu – Alex, Constantin Pavel

09.09.2024, ora 19:00 – Concert „ Bolero salon orchestra”
 (ORCHESTRA FILARMONICII „MOLDOVA” DIN IAȘI)

13, 14, 15 - 09.2024 – Târgul meșterilor populari

11.09.2024, ora 18:00 – Concert acustic : „Fără Zahăr”
 Pionieri ai folkului alternativ, Bobo Burlăcianu și Bobi Dumitraș formează un duo plin de umor și de armonii muzicale bine balansate.
 Vino să le ascuți poveștile muzicale și să râdem cu poftă !
 Viața-i comedie amăruie! & Costel Pătrășcan - Show de caricatură comentată

14.09.2024, ora 11:00 - 13:00 – Lansare de carte :
 „Hușii în arcada vremurilor Crestomație” și
 „Pagini de cultură hușeană”
 Dna. Lina Codreanu

14.09.2024, ora 14:00 - Concert Maria Răducanu

14.09.2024, ora 18:00 - „ Boeing-Boeing ” de Marc Camoletti
 Teatrul Victor Ion Popa - Bărlad

Atelier de grafică și concurs pentru copii „ Toamna se numără boboci”

IOANA DOR

DUDURIDU, O INVITAȚIE LA MAGIA UNEI PROZE VALOROASE

Simion Bogdănescu, scriitor de vocație, membru al Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Iași, din 1998, poet, prozator, eseist, aforist, reprezintă o voce singulară în peisajul literar românesc de astăzi.

Volumul său, *Duduridu*, apărut în Iași, la Cronedit, conține în structura sa interioară șapte povestiri, magic scrise, cu tâlc, în care întâlnim temele mari ale literaturii dintotdeauna: viața, moartea, dragostea, cunoașterea. Gândite, tematic și stilistic, să contureze un tot unitar, ca o frescă alcătuită din piese diverse.

Subiectele, intenționat alese, trezesc interesul chiar din titlu, de la primul enunț, devin convingătoare și impresionează percepția sensibilă și deopotrivă inteligentă a lectorului cu ochi exersat. Totul curge firesc, cu personaje atent create, locuri cunoscute, autentice, dialoguri naturale și potrivite fiecărei situații. Autorul stăpânește în detaliu lumea epică, surprinde fiecare gest al personajelor sale, are înțelegere față de ele și le plasează în momente importante din viața lor.

Ca o mărturisire personală, eu mi-am petrecut o parte a copilăriei la țară și am recunoscut că naratorul are o mare forță creativă, încât lectura m-a trimis, ca într-un fel de poveste, în lumea satului de odinioară.

Duduridu, titlul preluat din proza scurtă omonimă, devine curios în etimologia lui, dar descoperim din carte că nu-i decât o creație originală a prozatorului, cu trimitere la cântecul cocoșului (Cucurigu!- Duduridu!). De altfel, autorul însuși a pus la începutul cărții, ca motto, cunoscutele versuri din povestea *Punguța cu doi bani* a lui Ion Creangă: „Cucurigu! boieri mari,/Dați punguța cu doi bani!”

Dominantă este viziunea picturală a unui narator-regizor care așază obiectele în spațiu, distribuie roluri, impune reguli de mișcare, de orientare, supuse capriciilor inspirației sale:

„Mai ales în luna lui Cuptor, când se putea să-ți plesnească pielea capului și plasa creierilor să-ți se aprindă și să capeți insolații și halucinații. Că astfel și se năzărea și și-ar fi apărut, de-ai fi stat cu fața spre nord, cătunul Boroiești, răspândit între o vale și două dealuri lunguiețe ca o carte deschisă pe ale cărei pagini de mijloc se zăreau casele împrăștiat, rărite cu o anumită, ascunsă geometrie a întâmplării.”

Chiar din proza *Cercul de lupi*, un titlu ca un fel de artă poetică, subliniez arta dialogului, a conversației care ocupă un loc privilegiat și tinde spre surprinderea esențialului, condiție estetică importantă în proza scurtă.

„- Da' v-ați ținut de cuvânt, n-am ce zice. Am cu ce ierna! Nu v-am întrebat, însă, că n-am avut unde și când: Trăiește cocoșelul ori i-ați făcut felul?”

- Frăsâno, ai avut mână tare bună! Păi în câteva luni a crescut și s-a mărit ca-n poveste. A ajuns cât un struț de mare. Creastă tăioasă de sabie de comandant, aripi imense ca de-un metru, scurmace cu gheare oțelite și-o coadă încovoiată, de parcă-i semiluna otomană de pe cer!

- Vai, ce spui! Se năluci femeia.

- Ce spun, ce nu spun... da' să-l auzi cântând! El nu cucurigă. El duduridă! El nu intonează cu-cu-ri-gu, ci izbește timpanele cu lovituri în ziduri: Du-du-ri-duuu! Și Duduridu i-a rămas și numele!”

Epicul cu simbolurile sale este dublat de adevărate performanțe stilistice, cu inflexiunile sale poetice, cu atenția cizelării frazei în sensul obținerii unei maxime și magice expresivități. Naratorul inventează și reinventează cuvântul pentru a-l face capabil să exprime polisemantismul intențiilor sale artistice.

Cert este însă că scriitorul are capacitatea aceea, la care râvnesc nu puțini autori de proză, de a crea imagini ale spațiului narativ, de a inventa cuvinte în care se îmbină elemente ale graiului popular, din fondul principal lexical, alăturând neologisme, arhaisme, onomatopee, regionalisme moldovenești, toate formate prin compunere, derivare, conversiuni gramaticale și sensul figurat al cuvintelor.

Prozele lui Simion Bogdănescu sunt singulare prin lumea reală și elementele fantastice din magia specifică basmului.

Personajele create de autor reprezintă o îmbinare neobișnuită de realitate și de ficțiune, au trăsături comune, dar și imaginare; în crearea acestora, cititorul descoperă o modalitate neobișnuită și anume, numele sugestive ale fiecărui personaj: Vasâlca Deleanu, Marcel Romaniță, Frăsâna lui Șchiopu, Gicu și Trache Gârneață,

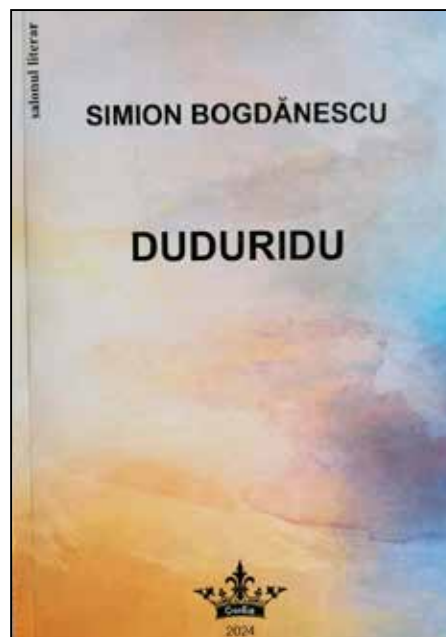
Ele au și finaluri deschise, care pot fi interpretate în diferite chei, păstrează o undă de mister asupra existențelor și evenimentelor narate. Altele, dimpotrivă, mizează pe răsturnările de situație în final, care te pun pe gânduri și te provoacă.

„- Sevastră, strigă soțul, lasă plăcinta în cuptor și vino până afară, că nu mă pot înțelege cu mă-ta. Parcă a înnebunit!”

- Vai de mine! Vai de mine! Hai, mamă, în bucătărie și te încălzește! Scot plăcinta din tavă și vă împart la toți. Reuși s-o introducă în chiler, dar, când văzu ditamai plăcinta aburind, Vasâlca o luă cu tot cu tavă și cu tot cu șervetul de sub ea, spunând:

- Mă duc să hrănesc lupii!”

Prezentarea mea se dorește a fi o invitație la magia scriiturii unei proze valoroase.

ROXANA GALAN

CUM POȚI SĂ TRĂIEȘTI POEZIA LUI LUCIAN VASILIU

Cele două volume ale lui Lucian Vasiliu, *Fragmonade*, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2024, și *Despre omul bun și frumos*, Editura Știința, Colecția „Antologia unui Autor”, 2024, m-au incitat să emit anumite păreri, în momentul în care am citit în volumul antologic, poezia „Continuitate, variantă” interogația poetului: „De Lucian Vasiliu/cine citește poezii?”

Fragmonadele nu numai că sunt elemente ale unui spirit adevărat, puternic individualizat și fără legătură cu celelalte elemente de monade (după Leibniz), dar au devenit în timp, de la primul volum „Mona-monada”, marca poetului bărlădeano-ieșean.

Poezia lui Lucian Vasiliu este ruperea esenței: „...o monadă (trăită în două/de șenilele tancului estic) într-un spațiu „ghimpat” unde îți zărești „fratele atârnat”; este un vis continuu al cuvintelor „materne” așezate ca în caligrame.

Lucian „lucianizează” cuvintele, le ocultează până când fiica sa îi oferă premiul pentru rezistență în cultură, după ce a primit darul care nu e „trac”, nu e „lanternă postmodernă”, nu „e lampa lui Ilici”, nu e „felinarul șaretelor pașoptiste”, ci seamănă cu multe „poeme de Hafiz”, cu „o gazelă alergată în întineric”, o „semilună înecată în Iordan”, cu o „peliculă de Vittorio De Sica - în Biblioteca Tatăl și fiica.”

Poetul se joacă și jocul îi este frate, îl definește în vers, cu sau fără amăgitoare rimă care apare și dispare când nu te aștepți. Lucianograma scriptoriană, o altă autodefiniție e o „lovitură de tun!, care vine de la „Neptun”, pleacă spre defunctul Bela Kun, se întoarce la amicul Holbanus cel Bun, oferă fragmente de monade pentru „ani rotunzi”, din punct de vedere istoric: 77, 88; asociați cu întâmplări din propria viață, ca și cum ar dezlega un destin, ar explica de ce monadele îl reprezintă; de ce devin vii ca fragmentele pe care viața ni le oferă.

Monadele cad în poezie cu nume feminine, se întind precum muza „rătăcită de umbra conjugală”, ele pot fi pronunțate cu haz: „...când spun Geaz,/Parcă-s treaz;/ pot fi șaptezeci de „răni nevindecate”, iluzia se împletește cu istoria și, din sinteza lor, apar alte fragmente de monade azi dispărute (datorită „nașterii/apariției poetului) „dinozaurii, civilizația Cucuteni, sfidarea sârmei ghimpate, neantizarea câmpului minat, îmblânzirea sinucigașilor pe tabla de șah însângerată, reînvișarea latinei în orologii de altădată...” E un joc bine înțeles dar niciodată explicat, doar propus cititorului care devine exploratorul timpului de la o săptămână (Fragmonada VIII) încheiată cu „lumina candelii de duminică ce n-are frică”, până la descoperirea „Codului vasilian personal” ce se ascunde în acela ce se credea „pipa lui Dali”. (Fragmonadele IX-X)

„Lucianogramele” se pare că s-au născut „In Lucentum” (p.11) stimulate de „lucirile, lucentate” de originile latine ale poetului. Fără să scape de ludicul cuvintelor, Lucian Vasiliu strălucește în piatra oculată de cifre misterice, care, în final, sunt doar codul poștal al urbei Alicante.

Lucianogramele pot fi de „sezon”și, ca să continui în ton epigramistic, fără de blazon, căci autorul e într-un ibric, citește din Homer, face mutări de șah în plic, totul este „șic la Balcic

și am scăpat și de ișlic”. O altă lucianogramă e scriptoriană, ne transportă la Odesa, apoi într-o lume „tomnoroasă”sau ne trezim într-un spațiu amestecat de contemporaneitatea NATO, pentru care căutăm imnuri glorioase, dar „surpriză!” viziunea cruciată ne trimite în „mistica fâșie Gaza”; dar, sangvinicul esenței sale lucianoscriptorește în „tăceri disperate” la „intersecții explozive”. Lucianograma indo-europeană redeschide problematica moștenirii „noii generații brune”, nomade „care ne dăruiește „lumini incendiare” ce strălucesc din florăresele de pe trotuare, „alăptând opinia publică”.

Cea fedeleș e dăruită de Dumnezeu care ne-a „dat totul și ne-a luat Nimicul”, nouă, acelor „Iovi suferinzi, îmbelșugați, de un Irod nerod.”

Lucianograma franciscană, îl readuce pe poet spre puritatea începuturilor, în care se găsesc toate frumusețile de aici și de pretutindeni: „grăiește o limpede gură/”, „Să te arunci în fântâni cu apă pură...” „Să sari pârlează/ să aprinzi chip de înger în băltoaca rustică/ să te desprinzi liliac/în zidul posac/ să pui diacritice lui Beatrice/ să fii tropar bizantin” dar să și „îngâni o epigramă pentru Stalin.”

Înțelepciune confucianistă ne aruncă pe linia Beijing-Pekin unde „a nins puțin/a nins divin/, apoi „aterizăm la Baad unde aflăm că „se decretase luna internațională a șamanului” iar unicul mijloc de transport în comun era parașuta serafică” și, unde, „orice asemănare/între o persoană și alta fusese interzisă.” Ave! Am adăugat, ne-am personalizat!

Spre finalul volumului întrezărim lucianograma care aduce „marele gong” în îndepărtatul capăt, Drum al Mătăsii/Hong-Kong”.

Lucian Vasiliu ne poartă prin toată lumea, supraviețuind prin cultură, cum declară singur. A purtat cu sine o povară pe care a lăsat-o poeziei: steanoze coronariene I, II, III, IV, parenchim pulmonar, scrisoare medicală, pe care. descărcând-o aici, s-a vindecat, după ce a purtat mai multe măști, după ce spiritul i-a umblat peste tot, văzând ce/ cine suntem: popor de stânga și popor de dreapta”, rupt, corupt, transhumat, exilat, „de-a dreapta Tatălui Pantocrator/la sânul mamei Maria/strivind clepsidra sub tălpi desculțe/cu Dunărea sânge de leac.”

Ce sunt cuvintele?

Finaluri? „funeralii standardizate”, „groapa comună”, „harababură în circuitele cerebrale”, „lupta cu recuperarea pierderilor, marșul pe muchia frontierei”, după vorbire/zicere „sunt spaima crescândă /de a nu mai putea adăuga Nimic.”

Simțim cum poetul merge pe lama tocită a cuvintelor subțiate de prea mult suflet, prea mult dor, prea multă imagine, prea mult de spus și imposibil de cuprins, cu riscul asumat ca tăișul să-i spintece definitiv trupul, eliminându-i sufletul infinit(iv).

Cred că am intrat în jocul lucianogramelor monadice și, un timp, voi fi stăpânită de el.

GRUIA NOVAC

UN ALT FEL DE A GÂNDI LUMEA

Sunt onorat să-mi exprim o opinie despre ultimele două cărți cronologice ale unui poet matur, deținător, de la 15 Ianuarie 2024, al Premiului Național pentru Poezie „Mihai Eminescu”. Este vorba de dl. **Lucian Vasiliu** și de volumele *Fragmonade. Poeme inedite 2018-2023*, Editura Școala Ardeleană, Cluj Napoca, 2024, cu un splendid, laconic și dens „Cuvânt însoțitor”, semnat de Ana Blandiana; și *Despre omul bun și frumos*, Editura Știința, Chișinău, Colecția Antologia unui Autor, 2024.

Decontextualizând, mă întreb, conștient și interesat, dacă aceste două cărți sunt o compensație sau, poate, o revanșă a poeziei asupra existenței ca viață, așa cum vede autorul această realitate, prin fragmentele (sic!) de monadă pe care le divizează, curajos, în maniera personală a domniei-sale. Pe mine m-a pasionat (și, se înțelege, nu doar acum!) stilul dezinvolt, apodictic mai în toate împrejurările, deși, uneori, vorba lui Horia Gârbea, „*cititorul simte că-l ia amețela...*”.

Lectura și relectura volumelor, pe lângă delectarea întreținută de prospețimea stilistică și omenescul din versetele care ar fi vanitate complice cu elucubrația încercarea de a le compara cu ale altor creatori, nesupusă vreunei definiții, stă la temelia unei deprinderi scriitoricești cu reușite absolute doar în lirica purtând pecetea poetului Lucian de la Pogor... Textele acestor volume sunt ca armonia unui concert dirijat doar din priviri; sunt ca adierea care amplifică trilurile privighetorii; sunt ca o lectură care îndestulează și nu știi de când și de ce înfricoșează, mai cu seamă că, se știe, semantici înțelese superficial îi îmbolnăvesc pe mulți de cecitate...

Dar ce **poate** pune în încurcătură pe unii, în găsirea premisei convenabile unui silogism acceptat de cunoscători, este finalul acestui prozopoem („ocazional”), sub forma unui POST-SCRIPTUM cu semnul, inconfundabil, caracteristic lui Lucian Vasiliu. Și mă gândesc acum, o clipă, și la celălalt Lucian, Lucian din Lancrăm – Sebeș. Acesta, într-un aforism din 1919, dădea o definiție intelectualului adevărat: „*cel care gândește rapid și sintetic*”. Ce spune Lucian de la Pogor? „*Doamne,/ ce privire,/ ce uitătură am avut/ în aceste zile/ fără propriile-mi lentile!*” Recitește tu, lector fățarnic, cum l-ar numi Baudelaire, acest verset, iar concluzia încearcă s-o aplici efortului de a pricepe dorința, împlinită, a lui Lucian Vasiliu de a scrie „fragmonade”, când autorul însuși știe că monada, ca unitate (în grecește, *monas*, asta înseamnă!), este indivizibilă... Sau, probabil, nu este! Asta-i și pricina pentru care **cele două cărți** trebuie gândite, concomitent cu lectura, dacă dorim într-adevăr să ne apropiem, cât de cât, de un răspuns care să ne limpezească zarea de dincolo de orizontul mereu înfricoșător, chiar dacă nu recunoaștem nicicum. Ne ajută să ne apropiem (să ne însușim, nu!) astfel de reflexii, chiar Lucian leibnitzianul: „*La Mongolu facem plinul./ Yin și Yang, cu Yvan Goll,/ un poet ce-și bea suspinul/ din cafea, în ritm creol// La Mongo nu-s beduin./ Arizona-i amintiri/ Cu elene, constantin/ sorbim astăzi din Psaltire!// Văcăreștii-n pană-i scriu/ lui Conachi, villonesc./ Nu uita că în sicriu/ zace, pururi, os domnesc!// Transparențe -/ Școală Transilvană pură./ Candele. Estimp. Florențe./ Slute grenade-n prescură*” (Orient în dulce stil, pg. 23).

Asemenea poem, alături de alte – zeci – la fel, toate sub

egida timpului uchronic, nu poate fi scris decât de un poet urmărit mereu de ideea originalității. În acest spirit, Lucian Vasiliu este un interlocutor pe care și l-ar dori orice iubitor al rafturilor ticsite cu cărți, un strașnic și insinuant făuritor de momente poetice (monade), prin care comunicarea, genial dirijată, ia forma sculpturală a unei Galatei. Originalitatea îi augmentează autenticitatea, demn de a fi model; chiar și atunci când poți părea bizar, ciudat, ori, în mod conștient, extravagant. Iată, spre pildă, „Fragmonada (8)”, printre ultimele din volum: „*Sunt pipa lui Dali,/ uitată/ pe o masă junimistă/ în subsol/ la Bolta Rece*” (pg. 81).

Poezia, în deprinderea înăscută a lui Lucian Vasiliu, e un joc atât de la îndemână, încât, dacă-i zici șotron, îl iei în serios și te descoperi concentrat precum copiii iubitori ai acestui obicei.

Ana Blandiana tinde mereu spre o concluzie pură, ca-n silogismele gândite profund. Zice poeta: „*...aveau să mă fascineze întotdeauna versurile lui Lucian Vasiliu. Amestecul surprinzător și aproape patetic de emoție și ironie, de nostalgie și deriziune, de jocuri de cuvinte și termeni religioși face din poezia lui nu doar o voce distinctă, inconfundabilă în concertul generației, ci și o melodie, în același timp preclasică și dodecafonică, neliniștitoare.*”

E atât de diversă lumea pe care Lucian Vasiliu o străbate și, lăsându-se surprins, o interpretează în manieră suprapersonală! Cititorul bun, adică avizat și permanent „la serviciu”, înțelege intenția ascunsă, atât cât să se subînțeleagă, de sub ridicătura unui colț de perdea, că „*lumea-i cum este și ca dansa suntem noi*”, vorba Celui Unic. Dar, glumind, bănuiesc, Lucian de la Pogor încheie cartea așa: „*Cuvintele,/ după vorbire:/ Spaima crescândă/ de a nu mai putea adăuga/ NIMIC!*”...

Și, totuși, scrie „*despre omul bun și frumos*”, într-o carte numită chiar cu acest titlu, soră geamănă cu cealaltă, căreia numai ce i-am pus o salbă veritabilă la gât... Volumul cuprinde 85 de poeme (monade și lucianograme), la înzidirea cărora a ajutat harul manifestat printr-o inspirație împărătească, de rang divin, sprijinită vital de cunoașterea profundă a „unităților” de existență htonică, reliefări ale sentimentelor trăite într-un îndelung și conștient exercițiu encomiastic. Peste tot acest „univers”, vibrează catifelatul și unduosul suierat al „Mierlei de la Casa Pogor”!

Ludicii sunt oamenii cei mai astâmpărați și solemnii dintre noi, fiindcă, profunzi știindu-se, caută, pentru noi, semantici inedite, semantici ascunse, semantici mângâietoare (paracletice), uneori insidioase, dar întotdeauna superconștiințioase (acrimonioase), toate puse în slujba cunoașterii care nu ne va sătura nicicând. Volumul acesta, *Despre omul bun și frumos*, dezvoltă ideea de Om, cu toate ale lui, pitind-o binișor, cu subtilitate percepută doar de rafinați, și pusă în forme stilistice care, unora, le trezesc doar zâmbetul... Vă ademenesc cu doar trei exemple, alese emoțional, sigur fiind că, după un timp, ceva mai încolo..., le veți reciti, din motive pe care nu ni le veți divulga! 1. Dialog cu Costache Conachi (pg. 27). „- *Ce mai faci, podgoreanule?/ - Îl recitesc pe Lucian din Samosata/ în drum cu trenul spre Sovata...// - Și ce*

mai faci?/ – Scriu, în acvariu,/ despre peștii spahii...//
 – Și ce mai faci?/ – Din când în când, în tramvai,/ sunt
 vecin de scaun cu Lumière./ N-ați aflat despre ultimul/
 lui accident rutier?// – Și ce mai faci?/ – Fac și desfac
 patul/ disco-pat,/ seara// Dimineața,/ studiez în extaz/
 petele de petrol/ de pe sandalele lui Octavio Paz”.
 2. Lucianogramă (1), (pg. 28). „Lucian Vasiliu/ este
 inventatorul/ unei monadologii desuete// așadar./ bun
 de răstignit/ pe un perete// el e un fel/ de/ n-ar mai fi
 –/ când bezmetic/ și când gri.” 3. Lucianogramă (2),
 (pg. 29). „Țin în brațe metafora// Metafora de acum/
 ține în brațe/ metafora de altădată// Fulgerul străbate
 meduza/ Până-n adâncurile mării,/ la Vama-Veche.”

Ca o divagație fără final, v-aș întreba ce este
 adevărul? Este, probabil, dreptcăuzitorul nostru.
 Biblia ne (re)amintește mereu că Aaron, fratele lui
 Moise, i-a strigat, acestuia, în față, reproșându-i parcă,
 vorbele: – *Poți să trăiești fără să știi adevărul?* Și dacă,
 iarăși, vă mai amintiți, *rugul* – în flacăra căruia le-a
 vorbit Dumnezeu evreilor, pe muntele Horeb – *nu s-a*
mistuit...

Asta este și temelia pe care se înalță, crescând, **omul
 bun și frumos**: credința, adevărul și iubirea aproapelui.
 Valoarea trainică a cărții în asta constă și despre ea
 vorbim (și scriem) acum. „*Mă mulțumesc să fiu/ dâra de*
sânge/ pe chipul profetului”, ni se mărturisește poetul
 Lucian de la Pogor, în poemul „Asediul orbilor” (pg.
 63). Poetul adevărat îl face să dărdăie și să se clatine pe
 cititorul nefățarnic, așa cum poemul „Până dimineață”
 (pg. 62) ar putea-o face: „*Următoarele cuvinte pe care*
vreau/ să le scriu/ îmi pregătesc un ștreang de zile
mari// până dimineață mai sunt câteva ceasuri/ și alte/
câteva sute de inchizitori/ se vor naște,/ dar nouă nu ne
pasă:// noi visăm sublimele măicuțe// noi scriem când
gura lor roșie/ sărută arhanghelii din icoane”.

Despre oamenii buni și frumoși? Fără ei, lumea
 n-ar fi cum este și nici noi n-am fi ca Ea! Căci zice Poetul
 Lucian: „*Spirit al meu, mă gândesc la tine/ ca la unul care*
promite/ Totul și Nimicul. În acest câmp al dezolării,/
crește, totuși, o floare rară./ O noapte următoare./ Ea va
supraviețui tuturor dezastrelor...// Acum, eliberat, pot să
mor liniștit,/ în fiecare seară.” (pg. 98). În aceste versuri
 optimiste, ca și-n atâtea alte sute de implozii monadale,
 esteticul se îmbină, se conjugă perfect cu moralul.
 Fiindcă adevărul nu poate fi decât perfect și curat.

...Și ca o încheiere, de tot finală, dar mai altfel decât
 altele care se vor finale, acceptați-mi un îndemn de
 prieten adevărat al bibliotecilor și de cititor al singurelor
 semne serioase, pentru mine: literale; citiți, când veți
 avea răgaz, și Cartea lui Cassian Maria Spiridon, cu titlul
Rugul ce nu se mistuie. Gânduri despre poezie, tipărită la
 Ed. Timpul din Iași, în 2022...

Aici ni se demonstrează câtă dreptate avea
 Friedrich Hegel (1770-1831), când scria: „*Obiectul*
care corespunde poeziei este împărăția nemărginită a
spiritului”.

Din această Împărăție, un teritoriu mare cât
 România Mare aparține **Poetului bun și frumos, Lucian**
VASILIU.

21 mai, 2024

Bârlad

Întâlnire cu **Lucian Vasiliu**

(Premiul Național de Poezie
 „Mihai Eminescu” 2024)

*Lucian Vasiliu citește doine
 de Cezar Ivănescu
 De Lucian Vasiliu cine
 lecturează fragmonade?*

Lucy Stăncel

Lansarea volumului

***Fragmonade. Poeme inedite
 (2018-2023) de Lucian Vasiliu***

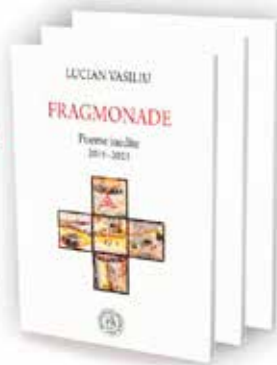
Prezintă: Ion Pop,
 Adrian Popescu, Vasile G. Dâncu
 Recital muzical: Silvan Stâncel

28 septembrie 2024, 20:00-21:00

Festivalul Internațional de Carte
 Transilvania (Piața Unirii, Cluj-Napoca)

FICT

ȘTEFAN AMARIȚEI

ION BARBU – ENTROPIE ȘI ANTROPIE ÎN POEMUL *DUPĂ MELCI*

Ion Barbu publică la vârsta de 26 de ani placheta intitulată *După melci*. Mulți autori susțineau că se află în fața unei poezii adresate copiilor. În timp s-a dovedit fără îndoială că Ion Barbu e un poet al esențelor, al „ideii”, ca și în cazul, din punctul nostru de vedere, textului amintit. Un matematician de talia sa nu putea să-și risipească talentul literar, pentru care și-a sacrificat o perioadă cariera profesională, cu scrieri mediocre, abordând teme minore. Poetul este atras de la început de marele mister existențial din natură, din mesocosmosul terestru, cu deschidere spre principiile de manifestare și funcționare ale universului. Poemul *După melci* se oprește asupra ideii de entropie și antropie, principii fundamentale ale lumii. Evident că cele două noțiuni nu sunt enunțate sau definite explicit sub forma acceptată în prezent, nici în conținut, nici în exprimarea filologică.

Revenind asupra poemului propriu-zis, ne vom axa doar pe momentele semnificative cu rol esențial în transmiterea mesajului (ideilor) acestuia. Tema principală este: acțiunea entropică a ființei antropice în lume. Ion Barbu (Dan Barbilian) a urmărit cu asiduitatea-i caracteristică acest scop: să-l facă pe cititor să înțeleagă care este menirea omului pe pământ, în natură și – prin extensia noastră – în univers.

Prin instinct și putere de observație, copilul, personajul poemului, înțelege că melcul, ca parte a naturii care-l fascinează, este o ființă fragilă ce stă ascunsă într-o găoace, de unde poate să „învie”, să fie trezit la viață prin descântec – descântec preluat și adaptat de autor din folclorul copiilor –, pentru a reveni la lumină și căldură. Curios, băiatul se pregătește să vadă miracolul „învierii” unei ființe „de mărgărint”, înzăuată „în argint”. Acest joc inocent relevă dorința arzătoare a omului (în poem, a copilului) de cunoaștere și dezvăluire a tainelor nebănuite ale naturii (mesocosmosului terestru). Dar vremea bună cu soare luminos și blând se schimbă deodată, sosirea primăverii se amână, stihiiile se dezlănțuie (entropia naturii se manifestă cu violență), iar copilul se întoarce acasă cu gândul la pericolul care-l pândește pe melc și se roagă ca „vântul să nu-l fure/ Și să nu mai biciuiască.(...) Prin pădure./Roagă vântul să se-ndure”. În fond, aici este creionată năzuința băiatului (a omului simplu, arhaic) de-a controla și contracara forțele oarbe ale naturii prin cuvânt – cuvântul magic ca o „rugăciune”. Tot atunci cheamă ca prin vis melcul, dojenindu-l: „Cum n-ai vrut să ieși mai iute!/Nici vifoniță, nici mute/ Prin păduri nu te-ar fi prins...”; băiatul își închipuie că s-ar fi jucat cu el, dar nu ca un obiect-jucărie, ci ca o ființă fascinantă cu care poate comunica. Într-un moment cu „un pic de soare”, copilul găsește melcul în „culcușu-i de frunziș”, scorojit ca o „limbă vânăță”, lângă „o frunză moartă, cu păstăie”. Descântecul devine bocet, dojenindu-l ca de obicei: „Melc, melc, ce-ai făcut,/Din somn cum te-ai desfăcut?/ Ai crezut în vorba mea/ Prefăcută... Ea glumea!/(...)/ Astea-s vorbe și descântec!”. Melcul „nătâng” este păcălit de vocea băiatului, ființă superioară în fond, care face astfel un „joc secund” (terț, de fapt) entropic fatal. A repara greșeala este un efort zadarnic, niciun alint nu-l mai aduce pe melc la viață. Metaforic vorbind: acțiunea entropică a ființei antropice și-a atins scopul, chiar dacă este jocul inocent al unui copil.

În poemul lui Ion Barbu, melcul reprezintă natura cu însușirile sale, inclusiv ființele asupra cărora omul, ființa antropică (superioară) poate acționa discreționar, dar entropia (dezordinea) pe care o provoacă se răsfrânge negativ și asupra sa prin distrugerea elementelor constituente ale mediului înconjurător susținătoare ale vieții. Personajul uman, copilul, prin extrapolare omul matur, trăiește „în sân la moșul Iene”, fără primejdiile din jur fiind o ființă care se poate adapta, se poate apăra conștientizând pericolele. Versul „Iarna coarneau se frâng” din finalul poemului transmite în mod simbolic că tot ce pare la un moment dat de neînvins, veșnic, ajunge să fie distrus, să dispară fără urmă pentru că asta este legea implacabilă a naturii, a lumii: entropia (dezordinea, haosul) ca principiu fizic fundamental al universului.

La prima lectură, poemul *După melci* pare o artă poetică gratuită (scris într-un stil de mare virtuozitate à la Mallarmé), cel mult didactică, ceea ce poate deruta, dar, odată depășită bariera, sensurile profunde se clarifică încetul cu încetul, iar impresia de obscuritate a ideilor și mesajului dispăre. Copilul, un imitator al celor maturi, este o ființă antropică (superioară) cu o conștiință în formare, care acționează instinctual – de aici durerea sa adâncă în fața misterului morții melcului, jucăria sa fascinantă, durere sufletească pe care o păstrează pentru sine de teama unor consecințe mai grave. El însuși devine vulnerabil prin secretul deținut despre sfârșitul tragic al melcului, cauzat – în mintea băiatului, de jocul său inocent. Astfel, se simte vinovat, vinovăție pe care o transferă asupra melcului pentru a se disculpa. Melcul moare din lipsă de adaptabilitate la fenomenele naturale, pe care nu le poate anticipa, procese entropice (contingent natural) inevitabile în spațiul mesocosmic terestru. Băiatul pare „stăpân” pe situație în comparație cu melcul, ființă inferioară, vulnerabilă la primejdii potențiale necunoscute, deoarece posedă însușiri fizice și biologice care îl fac să aibă o altă menire în lume, în univers.

Poetul îl confruntă pe copil cu fenomenalitatea misterioasă a naturii (mesocosmosului terestru) pe care acesta o vede într-o viziune animistă, dintr-un unghi magic caracteristic vârstei lui. Descântecul din final este o „răsuflare” deasupra corpului inert al melcului ce devine un fel de tânguire pentru că nu rezolvă nimic, consemnează doar trecerea de la viață la moarte. În acest fel, personajul din *După melci* se află pe calea de a înțelege (după moartea melcului) că lumea (natura) nu este creată din joacă sau pentru un joc inconștient, fiindcă poate distruge frumusețea și armonia ei. În poem nu există un „loc divin”, ci numai unul comun (antropic) unde omul, ființă antropică, trebuie să acționeze în sens negentropic (antientropic), adică într-o exprimare stereotipă – pentru viață. Reacția verbală simplă a copilului, „melc nătâng, melc nătâng”, sugerează conștientizarea tristă, prin dificultatea ei, a acestei meniri.

Concentrat în „idee”, de o luciditate maximă în înțelegerea rolului ființei antropice (omului) în natură și univers, Ion Barbu realizează o operă remarcabilă, unică, cu valențe nebănuite în spațiul creației literare, al gândirii filosofice a poeziei românești.

TEODOR OANCĂ

ISTORIA NUMELUI LA ROMÂNI - DIN ANTROPONIMIA ROMÂNEASCĂ

XIV

Peștele n-a constituit doar o sursă de hrană la îndemâna omului, ci a reprezentat materia primă pentru industria pescuitului ca ramură a industriei alimentare. Ca ființă cu multiple particularități fizice și de comportament în mediul său de viață, apa, peștele i-a oferit omului posibilități de comparație cu semenii lui. Așa s-a ajuns la poreclă. Creatorul unei porecle s-a dovedit isteț la minte, inspirat în ce privește raportarea unor trăsături caracteristice unei persoane la un nume de pește.

Fără îndoială că inițial au existat porecle (până să se ajungă la nume de familie) precum Babușcă, Biban, Calcan, Caracudă, Caras, Cegă, Crap, Linu, Lipan, Morun, Mreană, Păstrăv, Plătică, Roșioară, Șalău, Știucă, Țiparu. La acestea se adaugă numele generic Pește, ca nume de familie.

Cea dintâi constatare pe care o facem se referă la mediul în care au putut apărea asemenea porecle: în lumea pescarilor, atât profesioniști, cât și amatori. În categoria profesioniștilor intră și negustorii de pește. Cert este că numai un bun conoscător al particularităților fizice și de comportament ale unei specii de pește poate să stabilească similitudini cu matricea psihosocială și comportamentală a unei persoane și să-i atribuie acesteia numele peștelui respectiv. Despre biban știm că este un pește răpitor și lacom, ca și păstrăvul, șalăul, știuca. Aceste caracteristici ale lor pot fi identificate ca defecte de comportament la anumite persoane din mediul pescăresc sau din afara lui. Opusul păstrăvului din apele de munte este lipanul, un pește liniștit, cu corpul lungăreț. O persoană subțire la trup e frecvent asociată cu țărul „scrumbie albastră, de talie mică” (Laurunți Lustun, Ion Rădulescu, Vasile Voican, Dicționar piscicol, București, 1978, p. 222, = DP). Și aceste particularități pot fi reținute pentru atribuirea unei porecle.

Numele de familie Babușcă face trimitere la peștele de apă dulce babușcă, întâlnit în tot bazinul Dunării. Ca antroponim este prezent cu deosebire în județele Constanța, Galați, Tulcea. Este posibil ca porecla să se fi născut în mediu bulgăresc, bine reprezentat în aceste județe în secolul al XIX-lea, deoarece în bulgară este cunoscut termenul dialectal babuș, cu sensul „pelican”. Și în cazul acesta este de reținut ca trăsătură dominantă lăcomia, pelicanul fiind un mare consumator de pește.

Un pește de apă dulce, asemănător cu carasul, dar mai închis la culoare decât acesta, este caracuda. În română cuvântul provine din bulgară, care l-a împrumutat din greacă. Sensul primar al cuvântului în greacă este „pește asemănător (la culoare) cu o cioară”. DLRM reține pentru apelativul caracudă și sensul figurat „oameni fără valoare, fără însemnătate”. Credem că acest sens explică porecla Caracudă, devenită nume de familie.

Râurile importante din România nu sunt cunoscute ca bazine piscicole, dar practicarea pescuitului a fost totdeauna o indeletnicire atractivă și rentabilă. De bazine piscicole naturale s-a putut vorbi în trecut, când salba de bălți din lunca

Dunării avea un mare potențial economic. Acest lucru explică prezența în antroponimia românească a numelor provenite de la nume de pești, cu deosebire în județele riverane Dunării. Chiar și negoțul cu pește este indirect reprezentat antroponimic. Iată câteva exemple. Din familia sturionilor fac parte cega, morunul, care trăiesc atât în Marea Neagră, cât și în Dunăre, unde își depun icrele. Frecvența 172 a numelui de familie Cegă în județul Caraș-Severin este explicabilă și poate fi raportată la persoane care se ocupau cu pescuitul în Dunăre, pe când frecvența 108 a aceluiași nume de familie în județul Suceava face trimitere la negustori de pește, cărora li s-a atribuit această poreclă, devenită nume de familie. Cel mai mare sturion este morunul (unele exemplare depășesc 1000 de kg), iar prinderea unui asemenea pește reprezintă și azi o captură excepțională, cu impact în mediul pescăresc și cu șansă ca pescarului să i se atribuie porecla Morun. Numele de familie Morun înregistrează motivat frecvența 247 în județul Galați, din totalul absolut 376, și 33 în județul Brăila. Celelalte frecvențe din Moldova reprezintă fie persoane descendente din negustori de pește, care au avut această poreclă, fie persoane cu acest nume de familie, provenite din județele Brăila și Galați. Calcanul este un pește răpitor care trăiește în Marea Neagră. Frecvența numelui de familie Calcan în județele Brăila (263), Constanța (59), Galați (32) și Tulcea (35) este motivată în mediul de viață al pescarilor, pe când frecvența din județele Olt (92), Buzău (181), București (131) face trimitere la porecle atribuite, cu precădere, negustorilor de pește. Aceeași interpretare explică și numele de familie Hering (absent în DNFR), cu frecvența absolută 123, din care 116 în regiunile Maramureș, Transilvania, Crișana și Banat. Menționăm că heringul este un pește marin, din nordul Oceanului Atlantic, Marea Nordului, Marea Baltică, Marea Albă și nordul Oceanului Pacific, așadar un pește importat, iar porecla nu putea fi atribuită decât unor negustori de pește.

De cele mai multe ori, astfel de porecle s-au născut în mediul pescăresc datorită lăudăroșeniei. Exagerările au fost totdeauna luate în derâdere, iar amatorii de senzații tari s-au ales frecvent cu porecle pe măsură.

Ne-a atras atenția numele de familie Pește, cu frecvența 574, din care în Moldova 352, cu deosebire în județele Bacău, Iași, Neamț, Vrancea. Credem că porecla Pește a fost atribuită unor negustori de pește ambulanți, care își strigau marfa pe ulițele satelor.

Multe porecle provenite de la nume de pești s-au putut naște și datorită asocierii în mintea oamenilor a dimensiunii mici a peștelui de baltă sau de râu cu lipsa de personalitate a unor persoane. Dicționarele înregistrează sensuri figurate de acest gen. Un asemenea sens figurat este înregistrat la plevușcă (cf. DLRM, s.v.), dar numele care ar fi putut rezulta de la acest peștișor de baltă nu se regăsește în BDAR. Sunt de reținut, însă, nume de pești ca molan, roșioară, care se încadrează aci, de la care au rezultat numele de familie Molan, Roșioară.

Este de remarcat faptul că de la aceste nume de familie

nu s-au creat derivate. Există numele de familie Păstrăvan, dar acesta se prezintă ca rezultat de la numele de grup păstrăveni, provenit din antroponimul Păstrăv, cu sufixul -eni, care arată în Moldova originea personală. Localitatea Păstrăveni se găsește în județul Neamț.

Și porecelele provenite de la nume de pești sunt creații lingvistice datorate fanteziei și spiritului de observație critică a celor cu care venim în contact. Unele nume de pești, de la care au rezultat nume de familie, au fost reținute, chiar dacă în limba comună prezintă și alte sensuri: moacă „puiet de somn, până la 250 g greutate (DP, p. 143); molan „pește dulcicol de 10-15 cm, din apele curgătoare de munte din Europa și Asia (DP, p. 148); țigănuș „pește dulcicol, de 11 cm, din apele stătătoare mici, cu multă vegetație și mâlitate, din bazinul hidrografic al Dunării” (DP, p. 222). Frecvențe superioare ale n. fam. Țigănuș se înregistrează în județele Brăila, Constanța, Galați.

Au fost identificate 27 de unități de nume de familie provenite de la nume de pești, care erau purtate de 14.229 de persoane în 1994.

XV

De la cele 134 de nume de plante identificate, în sensul larg al cuvântului, incluzând și apelative ca arbore, creangă, codru, pădure, de la care au rezultat antroponime, un număr redus s-a impus ca nume personale, iar cele mai multe au devenit porecle și s-au transmis ca supranume. Brândușa, Bujor, Călin, Garoafă, Gherghina, Ghiocel, Trandafir au fost atribuite ca nume de botez, persoanele respective putându-și sărbători ziua onomastică la Florii. Acest lucru explică frecvența mare pe care o au. Alte nume de plante au devenit active la nivelul familiei, ignorându-se numele personal exprimat prin nume calendaristic, dar, oricum, nu pot fi considerate porecle. Am în vedere antroponime ca Brebenel, Busuioc, Liliac, Nucă, Păpădie, Toporaș, care prin ele însele pot fi percepute ca nume alintătoare.

Și în cazul numelor de familie provenite de la nume de plante avem în vedere originea lor în porecle. Apelativele nume de plante, de arbori, de fructe etc., de la care au rezultat porecle, impresionează prin caracteristicile lor, care au fost puse în relație cu ceea ce au reprezentat trăsături definitorii ale unor persoane. Multe din ele au fost create de copii, știindu-se că aceștia își atribuie porecle.

Cele 134 de nume de familie reținute pentru caracteristica lor au funcționat ca supranume în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Ele au devenit nume de familie oficiale în urma opțiunii unor purtători ca acestea să devină nume de familie consacrate, în baza Legii asupra numelui de la 1895.

Vechimea în sistemul antroponimic românesc a unor astfel de antroponime poate fi apreciată prin prezența lor în documente istorice datând din secolele al XV-lea și al XVI-lea, redactate în limba slavonă: Brustur (1581), Bujor (1580), Ciupercă (1537), Fag (1588), Leuștean (1510), Mazăre (1554), Paltin (1590), Plop (1521), Stejar (1563), Trandafir (1588), Urzică (1591), Varză (1546).

Porecelele care au generat nume de familie cu frecvențe mari, precum Bostan (5759), Bujor (7427), Buruiană (3995), Călin (37599), Creangă (3991), Dovleac (877), Morcov (930), Pădure (2872), Plop (907), Porumb (3634), Prună (4665), Trandafir (14888), Trifoi (1252) Urzică (2679) sunt rezultatul identificării acelorași trăsături la indivizi din întreg spațiul românesc. Alteori porecla ia în derâdere caracterul

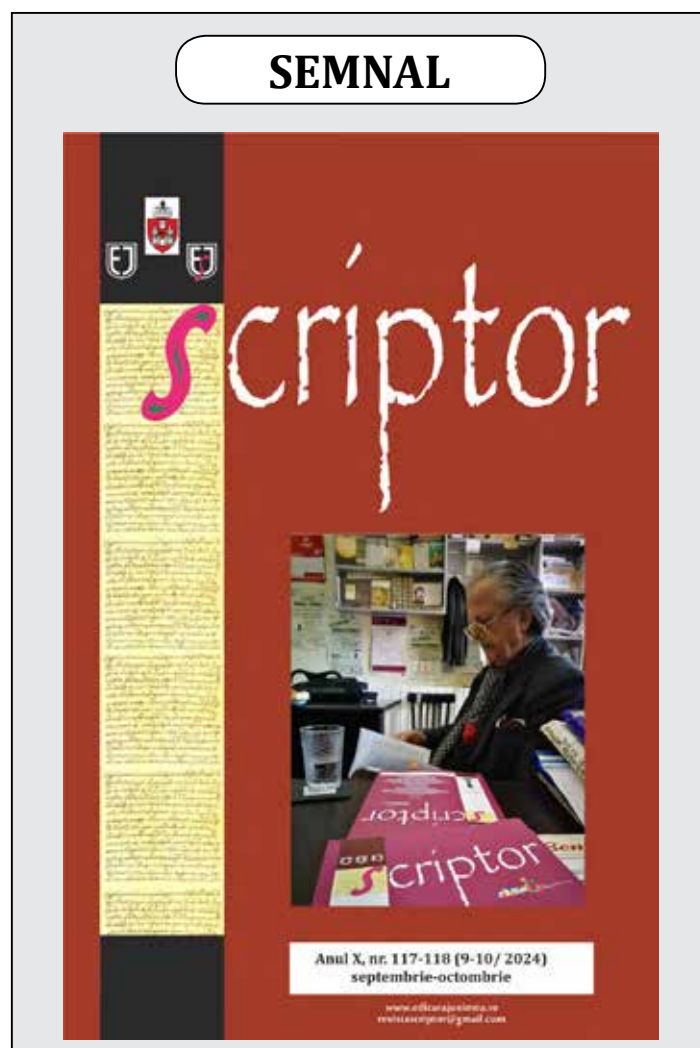
unei persoane, ca în cazul celor al căror nume provine de la nume de legume și zarzavat: Ardei, Castravete, Ceapă, Dovleac, Fasole, Lăptucă, Leuștean, Linte, Lobodă, Mazăre, Măcriș, Mărar, Morcov, Nap, Pătrunjel, Ridiche, Usturoi, Varză. O poreclă precum Pelin poate fi atribuită atât unei persoane apreciate că a dus o viață amară, năpăstuită, vitregită de „zile bune”, dar și uneia care obișnuiește să folosească planta pelin pentru a obține un vin cu aromă caracteristică.

Numeroase nume de familie se revendică de la nume de pomi fructiferi sau arbori: Agud, Brad, Carpen, Cireș, Dafin, Dud, Fagu, Frasin, Gârniță, Gorun, Gutui, Nuc, Paltin, Perja, Plop, Salcie, Stejar, Teiu. Rolul pe care l-a jucat pădurea în viața poporului român este covârșitor: „Multe nume de persoane se trag de la realități ale pădurii, de la nume de arbori sau de la nume de animale sau păsări de pădure: Codru, Arbore, Creangă, Frasin, Tufescu, Căprioară, Lupu, Ursu, Cerbu, Vulpe, Iepure, Cucu, Corbu, Vultur, Sturzu ș.a.” (D. Macrea, *Lingvistică și cultură*, București, 1978, p. 59).

Din punct de vedere semantic, unele apelative prezintă omonime, din care unul din termeni este nume de plantă, de la care provine numele de familie: căldărușă, ciucure, clopoțel, gălbenuș, liliac, lumânare, toporaș etc.

Numele de familie provenite de la nume de plante reprezintă un eșantion particular și important în cadrul microsistemelor antroponimice românești. Cele 134 de nume de familie identificate (nu am reținut derivate ale acestora) sunt purtate de 120.813 persoane.

(Bibliografie: Teodor Oancă, *Microsisteme antroponimice românești*, Craiova, 2016)

PETRU DIMOFTE

JORGE LUIS BORGES (1899 – 1986)

DUPĂ O VREME

După o vreme înțelegi diferența subtilă
dintre a strânge o mână și a încătușa un suflet,

și că dragoste nu înseamnă reazăm,
și că anturaj nu înseamnă siguranță.

Și începi să înțelegi că săruturile nu sunt contracte,
și nici cadourile promisiuni,

și începi să-ți accepți înfrângerile
cu capul sus și ochii deschiși,
cu grația unei femei, nu cu supărarea unui copil,

și înveți să-ți construiești drumurile în ziua de azi,
pentru că pământul zilei de mâine este incert,
și viitorul are obiceiul de a se prăbuși în mijlocul zborului.

După o vreme înveți...
că până și lumina soarelui rănește când te expui prea mult.

Așa că plantează-ți singur grădina și împodobește-ți sufletul,
nu aștepta pe altul să-ți aducă flori.

Și învață că tu chiar poți să înduri...

că tu chiar ești puternic

și că tu chiar valorezi ceva...

Și înveți, și înveți...
cu fiecare zi care trece înveți.

STEPHEN CRANE (1871-1900)

A FOST ODATĂ UN OM

A fost odată un om
Care-a spus,
„Aliniați-mi toată oamenirea rânduri-rânduri.”

Și deodată s-a iscat un vacarm îngrozitor printre oamenii
Care nu erau de acord cu alinierea.
A fost o ceartă mare-n întreaga lume.
A ținut mult timp

Și din cei care nu voiau să stea în rânduri,
Și din cei care tânjeau să stea în rânduri,
A curs mult sânge
În cele din urmă, omul a murit, plângând.
Iar cei prinși în sângeroasa încăierare
N-au cunoscut împăcarea.

MARJORIE WILSON (1885 - 1934)

LUCRURILE MICI CARE ȚI SE-NTÂMPLĂ

Lucrurile Mici care ți se-ntâmplă
Se ascund în mintea ta, ca niște stele
După nori; uneori revin și te salută
(Sau chiar tu dai peste ele).

Prin multe uși joase și înguste,
Al căror ghem numai tu poți să-l deșiri,
Dau năvală-n gândurile tale –
Noi le-am dat un nume, Amintiri.

Dar unele, mai gură cască,
Se pierd pe drum ca anii cheltuiți,
Iar cheile cu timpul ruginesc,
Mai simplu spus – tu uiți.

Altele rămân cu tine-ntotdeauna,
Felinare credincioase la ferești,
Cheile lor strălucesc, mereu noi,
Iar astea-s lucrurile pe care le iubești.

GEORGE EDWARD WOODBERRY (1855-1930)

ROMÂNIA *

Iată, încă o țară s-a prăvălit zilele acestea în abis,
Moștenitoarea și-omonima Romei, ale cărei legi bune
Au instaurat o pace tolerantă. Forța Gri* încă se impune-n
Gândirea omenirii, menținând națiile-n spațiul circumscris

Dreptului și frontierelor pe un pământ îmbibat de sânge;
O, dintre-ale istoriei aplauze prinse în didactice cleme,
O salut, măreață Romă, pe victima multor necazuri și
probleme,
Pe România, odrasla ta! Un copil care nu plânge.

O, Neam Latin! Datoria noastră sporește zi de zi, întruna,
La fiecare scânteie-a sufletului tău larg cât neamul omenesc,
Fundamentând pe stânca justiției pacea-ntotdeauna,
În vreme ce-n jurul tău ere noi se tot rostogolesc!

Geniu divin! Gloria ta celestă-n nu se va stinge-n veac, române!
Ridică-te, ridică-te, România! Sufletu-ți, oricum, întreg rămâne!

* Poezie scrisă în perioada primului război mondial, când în
fața ofensivei trupelor germane, teritorial vorbind, România
se reducea doar la o parte a Moldovei.

VIAȚA ACADEMIEI

Sâmbătă, 29 iunie 2024, ora 10:00, programul reuniunii academic-bârlădene de Cireșar a început cu o nouă incursiune în istoria personalităților bârlădene uitate: Elena Monu i-a ales de această dată pe Cleopatra Iamandi - ctitorița Bisericii din incinta fostei Școli Profesionale de Fete „Neculai Roșca Codreanu” - și pe fiul ei, Constantin Diamandy, diplomat de mare valoare. A urmat lansarea numărului 2 (95)/ 2024 al revistei „Academia Bârlădeană”, prezentată de Elena Popoiu și Ioana Dor. Actorul Simon Salcă Jr., prezent pentru prima dată în revistă și ca poet, a împărtășit pasionanta experiență de studii la prestigioasa „Central Academy of Drama” din Beijing, cursuri pe care le-a urmat pe durata unui semestru împreună cu muzeografa Alina Butnaru. La reuniune a luat parte un public numeros format din membri și simpatizanți ai Academiei Bârlădene.

Simon Salcă Jr. povestește...

Ioana Dor cu rubrica de poezie a Academiei Bârlădene

Imagine din public

Elena Monu, despre personalități bârlădene

Astăzi, **14 iulie 2024**, în tradiționala reuniune dedicată francofiliei bârlădene, punctul central l-a constituit un eveniment editorial: *Charles Baudelaire, Opere, I, II*, Fundația Națională pentru Știință și Artă București, București, 2022, ediție bilingvă alcătuită de Simona Modreanu. Elena Popoiu a prezentat această lucrare, impresionantă prin anvergura științifică, prin profunzimea și subtilitatea studiului introductiv al îngrijitoarei ediției, profesor universitar Simona Modreanu, prin eleganța grafică – în stilul colecției Pléiade a editurii pariziene Gallimard – a celor două volume, care însumează peste trei mii de pagini. A urmat un microrecital poetic Charles Baudelaire, susținut de poeta Ioana Dor. Bucuria de a vorbi despre aceste prețioase volume răsfoindu-le o datorăm generoaselor contribuții ale următorilor francofili: Corina Dimitriu Panaitescu, Otilia Vîrvorea, Mirela Chicoș, Ioana Dor, Mariana Brăescu, Elena Popoiu, Vasile Pintilie.

Al doilea moment important al reuniunii l-a constituit lansarea revistei *Francophilie Roumaine/2024*: au prezentat-o, verbal și vizual, Elena Popoiu și Mihaela Chifani. A fost menționat întregul colegiu redacțional al revistei, care a apărut în acest an cu sprijinul membrilor Academiei Bârlădene. Au avut intervenții Mirela Chicoș și Valeriu Arnăutu.

Diploma pentru *Excelență în Francofonie* pe anul 2024 a fost conferită profesorilor și elevilor Colegiului Național „Gheorghe Roșca Codreanu”.

Atmosferă de 14 Iulie la Academia Bârlădeană

Mulțumiri, dragi francofili fideli! Mesajul nostru de azi: cel din superbul film *Les Choristes* - „Vers d'autres lendemains"! Îl trimitem lumii, cu încrederea în mai bine!

Elena Popoiu, amfitrioana evenimentului francofil

Joi, 5 septembrie 2024, Cenaclul literar „Alexandru Vlahuță” și-a dedicat întâlnirea aniversării a 166 de ani de la nașterea scriitorului Alexandru Vlahuță. Viața și opera marelui scriitor au fost evocate de un invitat special: Elena Monu, președinta Academiei Bârlădene. A luat cuvântul scriitorul Simion Bogdănescu care a alcătuit și prefațat ediția scoasă de Academia Bârlădeană - „Poezii” de Alexandru Vlahuță. Au intervenit: Ionel Duma, Gheorghe Gherghe, Elena Popoiu, Georgeta Popovici Strat, Marian Pavel. Președintele Societății de Numismatică, Secția Bârlad, Viorel Bolum, a prezentat medalii cu scriitorul aniversat. Evenimentul a fost moderat de poeta Ioana Dor, președinta cenaclului.

În stânga imaginii, poetul Simion Bogdănescu

Elena Monu, evocare A. Vlahuță

Elena Popoiu în dialog de cenaclu, alături de Georgeta Strat și Viorel Bolum

Sâmbătă, 7 septembrie 2024, ora 11, în cadrul Toamnei Culturale hușene, prof. Costin Clit a organizat Simpozionul de istorie, cultură și educație, la care au participat specialiști în domeniile menționate din Huși, Iași, Roman, Chișinău și Bârlad. La manifestarea desfășurată în sala Cinematografului din Huși, Elena Monu a susținut comunicarea „Personalități bârlădene de importanță națională: Manolache Costache Epureanu, Nicolae Docan, Constantin Hamangiu.”

Prof. Costin Clit, colaborator fidel al Academiei Bârlădene

În prezidiul simpozionului: Costin Clit, Theodor Codreanu, Elena Monu

Vineri, 27 septembrie 2024, ora 11:30, în Sala de lectură a Bibliotecii Municipale „Stroe S. Belloescu” Bârlad, a avut loc ședința curentă a Cenaclului „Alexandru Vlahuță”. Georgeta Popovici Strat a prezentat un grupaj de poeme selectate din volumele *Cui am trebuit mai mult*, *Altor file*, „*Pupilă veșniciei*”, „*Hieroglifă în zenit*”, „*Sub pleoapa tresărindeii unde*”, „*Dincolo de Alpha Centauri*”. Au făcut aprecieri analitice asupra poeziilor scriitoarei: Simion Bogdănescu, Roxana Galan, Ana Gabriela Balan, Georgeta Popovici Strat, Ioana Dor.

În recital, Georgeta Popovici Strat

Membrii Cenaclului, la ei acasă

Vineri, 27 și sâmbătă, 28 septembrie 2024, la invitația Departamentului de francofonie al Academiei Bârlădene, ne-a fost oaspete Dr. David Bongard, Prim Consilier la Reprezentanța Organizației Internaționale a Francofoniei (OIF) pentru Europa Centrală și de Est din București.

În prima zi au avut loc întâlniri cu profesorii și elevii Liceului Teoretic „Mihai Eminescu” și cu cei ai Colegiului Național „Gh. Roșca Codreanu”, urmate de o reuniune dedicată francfoniei, desfășurată la sediul nostru.

Sâmbătă, în sala de lectură a Bibliotecii Municipale „Stroe S. Belloescu”, în prezența unui public numeros, dl. David Bongard a făcut o prezentare captivantă cu tema „Francofonia - o punte culturală și lingvistică într-o lume globalizată”, după care a răspuns întrebărilor participanților.

Invitatul nostru a primit în dar albumul „Bârladul în oglinda timpului”, apărut în ediție trilingvă în acest an, după ce a fost prezentat de d.na prof. Silvia Manciuc, traducătoarea în limba franceză a lucrării. Albumul a fost realizat de Simona Mihăilă, la inițiativa primarului municipiului, av. Dumitru Boros.

Invitatul reuniunii francofone, dr. David Bongard

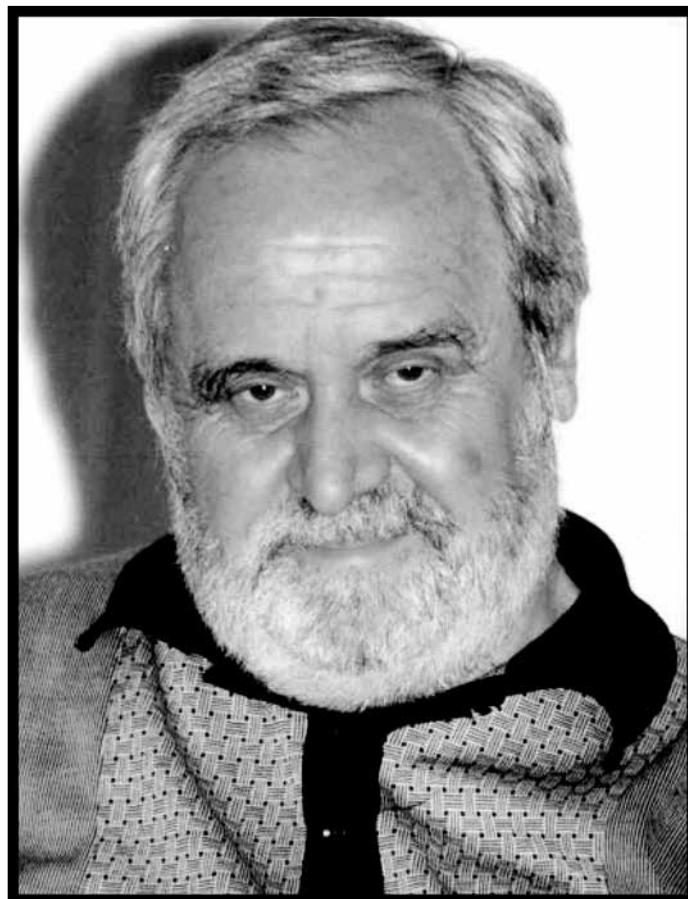

Prietenie și armonie sub semnul francfoniei. De la stânga la dreapta: David Bongard, Elena Popoiu, Corina Dimitriu Panaitescu, Elena Monu, Larisa Andronache, Simion Bogdănescu, Ioana Dor

**SERGHEI ȘI MIRCEA COLOȘENCO -
doi frați uniți pe viață de harul pentru litere
și regăsiți în veșnicie...**

14 februarie 1941 - 19 iulie 2024

3 iulie 1938 - 10 august 2024

www.academiabarladeana.ro/ e-mail: academic@academiabarladeana.ro

Academia Bârlădeană

Revistă editată de Societatea literar-culturală Academia Bârlădeană.
Anul XXIX, nr. 3(96), octombrie 2024, Bârlad, Bd. Republicii nr. 235.
Cont: RO10RNCB0260003275640001 - BCR Bârlad.

Colectivul redacțional: Serghei Coloșenco (redactor-șef), Ritta Mintiade, Elena Monu, Elena Popoiu, Ioana Dor, Gabi Ghidoveanu, Otilia Vîrvorea, Mirela Chicoș, Bogdan Artene, Costel Romete.

Fotografii: Ioana Dor, Gabi Ghidoveanu, Otilia Vîrvorea, Cezar Crăescu.

Responsabili de număr: Elena Popoiu, Ioana Dor.

Tipărit la S.C. IRIMPEX S.R.L. Bârlad (Tel./Fax: 0335 425302)

*Afară-i toamnă,
frunză-mprăștiată...*

Mihai Eminescu